

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra primární a preprimární pedagogiky

Diplomová práce

Linda Janošková

Regionální vlastivěda a její využití v primární škole – Hodonín

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedenou literaturu a zdroje.

V Olomouci dne 25. 2. 2020

.....

Linda Janošková

Poděkování

Děkuji vedoucí mé diplomové práce Mgr. Aleně Vavrdové, Ph.D. za její odborné vedení, cenné rady a vstřícný přístup.

Obsah

Úvod	6
Cíle.....	7
1 Regionální vlastivěda.....	8
1.1 Vymezení pojmu regionální vlastivěda	8
1.2 Regionální princip a regionální prvky	9
1.3 Místně zakotvené učení	10
2 Výuka regionální vlastivědy	12
2.1 Téma regionu v RVP ZV	12
2.1.1 Téma regionu ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět.....	12
2.1.2 Téma regionu v dalších vzdělávacích oblastech.....	14
2.1.3 Téma regionu ve vybraných průřezových tématech RVP ZV	15
2.2 Organizační formy vyučování ve vlastivědě	17
2.3 Učební pomůcky ve výuce regionální vlastivědy	20
3 Charakteristika města Hodonína	22
3.1 Podoby názvu města a jeho proměny	22
3.2 Geografické a demografické údaje	22
3.3 Nástin historického vývoje města Hodonína	24
3.4 Průmysl a zemědělství	28
3.5 Významné budovy města Hodonína	29
3.6 Rodáci města Hodonína	39
3.7 Tradice v Hodoníně	41
3.7.1 Tradiční lidový oděv.....	41
3.7.2 Lidové tance a písně	44
3.7.3 Lidové zvyky a slavnosti	45
4 Projekt Tady jsme doma - regionální folklor do škol	50
5 Empirická část	51

5.1 Cíl výzkumu.....	51
5.2 Předpoklady	51
5.3 Výzkumný vzorek šetření	52
5.4 Metoda výzkumného šetření.....	52
5.4.1 Dotazník.....	52
5.4.2 Provedení dotazníkového šetření	53
5.4.3 Interpretace výsledků dotazníkového šetření.....	54
5.5 Shrnutí výsledků	69
5.6 Diskuze	70
6 Praktická část	74
Závěr	77
Seznam použité literatury a zdrojů	78
Seznam zkratk	84
Seznam příloh	85

Úvod

Znalost místa, kde jsme se narodili, kde vyrůstáme, místa, které je pro nás domovem, je jedním z klíčových požadavků vlastivědného vzdělávání na 1. stupni základních škol. Také Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále RVP ZV) klade velký důraz na poznávání skrze region.

Znalost reálií rodného kraje a obce je nosným pilířem pro vytvoření si vztahu k tomuto místu, k budování zdravého vlastenectví i ke schopnosti přijímat jiné národy a kultury. I z tohoto důvodu považujeme regionální vlastivědu za nezbytnou součást vyučování. Multikulturalismus se nepromítá pouze v průřezovém tématu RVP ZV, ale toto téma je obrazem současného života. Cílem je tak vzájemná úcta a tolerance mezi lidmi. Pokud žákům ukážeme jejich vlastní domov jako něco specifického a jedinečného, naučíme je vážit si takto vzácného místa. Položíme v jejich chápání také základ toho, že pro druhé může být domovem místo jiné, ale neméně cenné, a budujeme v nich tak respekt k ostatním.

Vyučování regionální vlastivědy je přínosné nejenom pro žáky, ale také pro daný region nebo konkrétní obec. Žák, který si vytvoří kladný vztah k místu svého bydliště, pozná jeho historii, ale také jeho současné problémy, se bude aktivně podílet na řešení těchto obtíží a také směřovat své činnosti k rozvoji daného místa. V budoucnu poté bude s větší pravděpodobností hledat své uplatnění a místo pro svůj další život a založení vlastní rodiny opět v daném regionu.

Pro výuku regionální vlastivědy neexistuje souhrnná učebnice či výukový materiál. Uchopení regionálně orientované výuky je tedy plně v rukou pedagoga. Pro učitele, který sám nemá k regionu vybudovaný vztah nebo se do dané obce přistěhoval, může být ale takové vyučování značně složité. Diplomová práce chce zjistit, jakým způsobem se s tímto nelehkým úkolem, tj. vyučováním regionální vlastivědy, vypořádávají učitelé ve městě Hodoníně.

Učitelům může být nápomocná kooperace s institucemi města. Muzea, galerie, hrady či knihovny připravují výukové programy doplněné materiálem vhodným do výuky. I to, do jaké míry učitelé nabídky těchto programů využívají, bude jednou z otázek, které diplomová práce řeší.

Věřím, že výsledky výzkumu ukáží nové cesty a způsoby v objevování regionu nejen pro žáky, ale i pro učitele a že podnítl jejich zájem o město Hodonín.

Cíle

Hlavním cílem diplomové práce je provést deskripci stavu využívání regionální vlastivědy učiteli na základních školách města Hodonína.

Tohoto cíle bude dosaženo pomocí dílčích cílů, mezi které patří teoretické vymezení termínů souvisejících s vyučováním regionální vlastivědy, vymezení témat regionu v RVP ZV, představení vhodných organizačních forem výuky regionální vlastivědy i stručná charakteristika města Hodonína v oblastech, kterých je možno ve vyučování využít.

V empirické části práce pak bude hlavního cíle dosahováno pomocí vytvořeného dotazníkového šetření, které je určeno učitelům 1. stupně hodonínských základních škol.

1 Regionální vlastivěda

1.1 Vymezení pojmu regionální vlastivěda

Slovo region pochází z latinského slova *regio*, které označuje kraj, zem či území (Městská knihovna Blansko, 2020). Obdobně vymezují region i další slovníky. Nový akademický slovník (2005) k této definici přidává, že jde o oblast geopoliticky určenou. Ve Slovníku cizích slov (1996) se dočteme, že jde o celek v krajině, jenž má různý řád. Může se tedy jednat o regiony z pohledu politického, geografického, kulturní regiony nebo náboženské celky.

Region je velmi abstraktním pojmem. Bartoš (2004) považuje za nejvýznamnější bod vymezení regionu územní členění přírody i lidské společnosti. Dodává ovšem, že i tak je chápání regionu značně subjektivně zabarveno. Regionem můžou být chápány pojmy jako je obec, město, sídliště (Bartoš, 2004) a mnohdy jsou slova region a místo chápána jako synonyma (Chromý, 2003).

Vymezením regionu školy (tedy oblastí, kterou studovat v rámci regionální vlastivědy ve škole) se zabývá Zouharová (2012). Ta za region školy považuje místo, které je z různých hledisek zajímavé pro žáky i pedagogy. Tuto oblast určuje pomocí následujících kritérií:

- Osobní dostupnost – region je prostor, kde se žák často pohybuje a toto místo zná. Žák se dokáže po území pohybovat pomocí vlastní síly (dojít na místa pěšky, dojet na kole).
- Citový obsah – žák má v dané oblasti kamarády, rodiče, chápe prostor jako svůj domov. Citově ho k místu vážou vzpomínky, historie i tradice obce.
- Pomyslná dohlednost – obrys daného regionu lze vidět z kostelní věže nebo nejvyššího bodu obce.
- Konzistentnost sledovaného jevu – hranice regionu sahá až do míst, kde má zkoumaný jev logickou spojitost.

Jak vidíme, definicí pojmu region je mnoho, přesto jsou tyto definice podrobovány stálému zkoumání a kritice. Pro účely naší práce se nejvíce hodí vymezení regionu podle Zouharové (2012). Pojem region budeme chápat převážně jako město (konkrétně město Hodonín) a jeho nejbližší okolí.

Slovo vlastivěda vzniklo spojením slov vlast a věda, tedy: věda (nauka) o vlasti.

Celému slovnímu spojení regionální vlastivěda tedy rozumíme jako nauce o vymezeném území, které je dáno buď politicky, kulturně, nábožensky či geograficky nebo jednoduše jako nauka o určitém místě (obci, ve které se nachází škola, bydliště žáků atd.) a jeho bezprostředním okolí.

1.2 Regionální princip a regionální prvky

Regionální princip

Frýzová (2018) vysvětluje regionální princip jako potřebu seznamovat žáky s nejbližším okolím jejich bydliště a na tomto okolí chápat základní jevy a souvislosti. Region se stává pomyslným mikrosvětlem, který je odrazem makrosvěta. Díky tomuto mikrosvětlu žák poznává procesy, jevy, zákonitosti a vztahy v krajině. Pozoruje proměny života lidí v čase a sleduje dopady činností člověka na tuto krajinu.

Tento princip je chápán jako rozpracovaná zásada přiměřenosti, kdy v učivu postupujeme od známého k neznámému a od blízkého ke vzdálenému. Uplatňováním regionálního principu dále naplňujeme zásadu názornosti (Vavrdová, 2009). Toto potvrzuje i Hofmann (in Frýzová, 2018), který uvádí, že využíváním regionálního principu dochází k propojení školy s okolním prostředím, ale také s přírodovědnými a společenskovedními předměty.

Frýzová (2018) se dále zabývá rozdílem mezi výukou o regionu a výukou založenou na regionálním principu. Uvádí, že ve výuce o regionu je získání znalostí o daném regionu cílem výuky. Žáci se učí polohu regionu, jeho přírodní zvláštnosti, historii i současnost. Toto učivo je většinou podáváno jako celek a nerespektuje návaznost na další vzdělávací obory.

Na rozdíl od toho výuka založená na regionálním principu využívá reálie daného regionu jako prostředků výuky. Téma regionu se tak objevuje v různých vyučovacích předmětech i ročnících. Reálie o daném regionu jsou do výuky zařazovány postupně, v návaznosti na další probíranou látku. Žák tak lépe pochopí obsah těchto reálií a také pomocí viditelného nebo i hmatatelného důkazu pochopí probírané pojmy v souvislostech.

Oba tyto přístupy lze v praxi kombinovat a vzájemně jeden přístup posilovat druhým.

Regionální prvky

Pojmem regionální prvky jsou myšleny reálie daného regionu, které souvisí s probíraným tématem i cíli výuky (Frýzova, 2018). Vavrdová (2009) rozděluje regionální prvky dle jejich charakteru na:

- geografické – přírodniny, krajinné prvky, vodstvo, rostliny a živočichové,
- sociální – využívají sociálních zvláštností dané oblasti,
- populační – zabývají se hustotou osídlení, počty obyvatel, plány a mapami obcí,
- ekonomické – hospodaření v dané oblasti, využití regionu pro vzrůst ekonomiky,
- komunikační a kulturní – lidová kultura, tradice, nářečí, mezilidské vztahy (Vavrdová, 2009). Patřit sem mohou také letáky či brožury z informačních center, fotografie, aj. (Frýzová, 2018).

Regionální prvky učitel dále využívá jako didaktických prostředků. Prvky, se kterými lze manipulovat, mohou být zakládány do tzv. regionálního kabinetu. Sem učitelé zakládají materiály, které se týkají daného regionu. Tyto materiály mohou být využity jak v přírodovědných a společenských předmětech, tak ve výchovách (Hofmann in Zouharová, 2012).

1.3 Místně zakotvené učení

Způsob výuky, který dále můžeme využít pro výuku regionální vlastivědy, je označován jako místně zakotvené učení. Tento způsob, v originále place-based education, je založen na využívání prostředí a místní komunity jako startovního postu pro další učení se o světě (Deringer, 2017). V tomto pohledu tak v určitém směru koresponduje s výukou pomocí regionálního principu. Navíc si místně zakotvené učení klade za cíl vybavit žáky takovými dovednostmi a zkušenostmi, aby se z nich stali aktivní a zodpovědní občané dané obce. Pomocí využívání místních reálií se posiluje vztah žáků k danému místu. Cílem je smazat hranici mezi praktickým životem a školou, kdy obec nabízí prostor, kde může probíhat učení. Škola na druhou stranu pomáhá zkvalitňovat život všech obyvatel obce. Žáci se učí co nejvíce věcí v terénu: o vodní flóře a fauně u místního rybníka, o historii obce se učí pomocí návštěvy místního muzea, zámku nebo nahlédnutím do kronik v archivu obce. Místní zpravodaje mohou být využity k práci s textem v hodinách českého jazyka.

Žáci se také seznamují s místními problémy a navrhují jejich řešení. Žáci mohou provádět fotodokumentaci obce, zjišťovat počty stromů a keřů, počítat množství potřebných květin pro obnovení květinového záhonu v parku nebo napsat článek do místních novin. Žáci tak nejenže získávají potřebné znalosti, vědomosti a dovednosti, ale jsou také užiteční pro obec a její fungování.

Zdůrazňována je zde i spolupráce s odborníky v daném oboru, kteří opět nabízejí propojení teorie s praxí. Na výuce žáků se v takovém případě podílejí i další lidé z obce a vztah škola – region se více upevňuje. Setkávání může probíhat formou exkurze nebo besedy (Hušková in Zouharová a kol., 2012).

Uvedli jsme několik možností, jak lze pojmout vyučování regionální vlastivědy (využití regionálního principu, regionálních prvků, místně zakotveného učení). Do jaké míry je téma regionu zpracováno v RVP ZV a pomocí jakých prostředků se realizuje, nastíníme v další kapitole.

2 Výuka regionální vlastivědy

2.1 Téma regionu v RVP ZV

Důležitost znalosti regionu, ve kterém žijeme, se v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání objevuje již v samotných cílech základního vzdělávání. Jedním z cílů je „...rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí i k přírodě“ (RVP ZV, 2017, s. 8), kde slovo prostředí lze chápat jako okolní místo našeho bydliště. Tento cíl v rámci vlastivědného vzdělávání naplňujeme pomocí utváření znalostí o historii, geografické poloze, zemědělství, průmyslu a významných osobnostech a rodácích obce.

Dodržováním zvyků a tradic regionu dále vztah k prostředí posilujeme a také budujeme kompetence občanské: žák „...chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví“ (RVP ZV, 2017, s. 12).

RVP ZV je členěno do oblastí, ve kterých je téma regionu zastoupeno různou mírou.

2.1.1 Téma regionu ve vzdělávací oblasti *Člověk a jeho svět*

Ze vzdělávacích oblastí se regionu věnuje nejvíce oblast *Člověk a jeho svět*. Tato oblast je realizována pouze na 1. stupni ZŠ. Na druhém stupni ZŠ na ni navazují vzdělávací oblasti *Člověk a společnost* a *Člověk a příroda*.

Vzdělávací oblast *Člověk a jeho svět* může být realizována třemi způsoby:

- Jako jeden předmět od 1. do 5. ročníku.
- Jako jeden předmět v 1.–3. ročníku a jeden předmět ve 4. a 5. ročníku.
- Jako jeden předmět v 1.–3. ročníku a ve 4. a 5. ročníku jako předměty *Vlastivěda* a *Přírodověda*.

Jak uvádí Hejnová (2011), je dělení předmětů stále častější než jejich integrace. Budeme proto nadále operovat s termíny *Vlastivěda* a *Přírodověda*.

Základ předmětu *Vlastivěda* tvoří tematické okruhy *Místo, kde žijeme*, *Lidé kolem nás* a *Lidé a čas*. Všechny tři tematické okruhy umožňují návaznost na výuku o regionu nebo přímo vycházejí ze zkušeností, které žáci získávají v prostředí svého bydliště.

V tematickém okruhu *Místo, kde žijeme* se žáci seznamují s nejbližším okolím svého bydliště, stejně tak jako s dalšími kraji, státy i kontinenty. V rámci regionální vlastivědy poznávají specifika svého regionu po stránce geografické. Pomocí map určují polohu své obce v krajině, rozlišují její části, dopravní síť a přírodní charakter krajiny. Prostřednictvím vlastních zkušeností provádějí porovnání života ve své vlasti (regionu) a v jiných zemích, které navštívili. Žáci dokáží vyjmenovat státní symboly a znají jejich význam.

Vztahy a komunikace mezi lidmi jsou součástí tematického okruhu *Lidé kolem nás*. Žák respektuje pravidla soužití v rodině, škole a obci. Poznává základní lidská práva a povinnosti. Umí rozpoznat správné a nesprávné jednání a chování. Učivem tohoto okruhu je také téma podoby a projevy kultury či základní globální problémy. Zde se opět nabízí propojení s místním regionem. Ve znění hesla *Think globally, act locally* neboli *Mysli globálně, jednej lokálně* se žáci seznamují s globálními problémy díky příkladu z vlastního regionu.

Pomocí třetího tematického okruhu *Lidé a čas* žáci poznávají proměny života v čase. Díky událostem v rodině a také v obci a regionu se žáci dostávají k významným milníkům naší historie. Téma regionu a jeho minulosti zde opět funguje jako výchozí bod pro výuku historie celé země i světa. Důraz je zde kladen na návštěvu knihoven, regionálních muzeí a památek a na schopnost najít si o dané lokalitě potřebné informace.

Předmět Přírodověda je poté tvořen dvěma tematickými okruhy. V tematickém okruhu *Rozmanitost přírody* žáci poznávají Zemi jako planetu, kde vznikl a rozvinul se život. Učí se chápat tuto spojitost: Země – život. Region se v tomto okruhu objevuje hlavně v praktických činnostech, kdy žáci poznávají proměnlivost okolní přírody, vliv lidské činnosti na okolní krajinu či při poznávání rozmanitosti živé i neživé přírody.

Druhý tematický okruh *Člověk a jeho zdraví* je zaměřen na učivo o zdraví a nemoci, správné hygieně, výživě či denním režimu. I zde můžeme region využít ve smyslu vztahu okolního životního prostředí na zdraví člověka.

2.1.2 Téma regionu v dalších vzdělávacích oblastech

Vzdělávací oblast Jazyk a jazyková komunikace

Tato vzdělávací oblast je pro 1. stupeň ZŠ rozdělena do dvou vzdělávacích oborů: *Český jazyk a literatura* a *Cizí jazyk*. Zmínky o regionu v těchto oborech v RVP ZV však příliš nenacházíme. Nepatrné zmínky o učivu, které lze propojit s učivem o regionu, objevujeme v oboru *Český jazyk a literatura*. Zde je v tematickém okruhu *Komunikační a slohová výchova* uveden očekávaný výstup, kdy žák „*Rozlišuje spisovnou a nespisovnou výslovnost a vhodně ji užívá podle komunikační situace.*“ (RVP ZV, 2017, s. 19). Nespisovnou výslovností pak můžeme chápat nářečí daného regionu.

Ve vzdělávacím oboru *Cizí jazyk* objevujeme návaznost na obec a region v uvedeném učivu, kdy žák zvládá v cizím jazyce hovořit o domově, škole, rodině, svém bydlišti, přírodě či o svátcích a slavnostech.

V samotných cílech vzdělávací oblasti nalezneme, že je důležité, aby žáci pochopili jazyk „*...jako nositele historického a kulturního vývoje národa*“ (RVP ZV, 2017, s. 17) a tento jazyk dále využívali pro svůj osobní rozvoj a pro rozvoj kultury.

Vzdělávací oblast Umění a kultura

Cílem této vzdělávací oblasti je pochopit provázanost umění a kultury daného místa. Dále je to poznání uměleckých děl v sociálních a kulturních souvislostech a vybudování tolerantního přístupu ke kulturním potřebám skupin lidí a národů. V těchto cílech nalézáme mnohé podněty pro práci s kulturním dědictvím daného regionu.

Oblast je dále rozdělena na dva vzdělávací obory: *Hudební výchovu* a *Výtvarnou výchovu*. V učivu vzdělávacího oboru *Hudební výchova* se objevují výuka lidového dvojhlasu a jednoduchých lidových tanců. V oboru *Výtvarná výchova* v RVP ZV nenalézáme uvedený vztah k regionu a formám lidového umění pro něj typické. Je tedy na učiteli, zda se této problematice bude věnovat či nikoliv.

Vzdělávací oblast Člověk a svět práce

V cílech dané oblasti objevujeme požadavek, aby žáci poznali techniku jako významnou součást lidské kultury a také, aby je činnost a práce vedla k objektivnímu poznání okolního světa. Téma regionu se dále objevuje v jednotlivých tematických okruzích.

V tematickém okruhu *Práce s drobným materiálem* je jedním z očekávaných výstupů využití prvků lidových tradic. Učivem tohoto okruhu jsou lidové zvyky, tradiční řemesla a tradice.

V dalších tematických okruzích není téma regionu tak patrné. Volnost RVP ZV však dává učitelům příležitost k využití regionu i zde. Např. v tematickém okruhu *Pěstitecké práce* je možnost se v rámci učiva o rostlinách jedovatých a léčivých pobavit o bylinách rostoucích v okolí školy, obce. V tematickém okruhu *Příprava pokrmů* můžeme s žáky připravovat pokrmy regionální.

Vzdělávací oblast Člověk a zdraví

Na 1. stupni ZŠ z této oblasti využijeme pouze jeden vzdělávací okruh, a to *Tělesná výchova*. Téma regionu zde nalezneme např. v očekávaném výstupu, kdy žák vyhledává sportovní akce a události v místě bydliště. V uvedeném učivu se pak nachází výuka jednoduchých tanců či turistika a pobyt v přírodě. Toto učivo lze také propojit s regionálními zvláštnostmi obce.

Další vzdělávací oblasti

V některých vzdělávacích oblastech v RVP ZV téma regionu nenacházíme. Jsou to vzdělávací oblasti: *Matematika a její aplikace*, *Informační a komunikační technologie* a *Doplňující vzdělávací obory*. Záleží tedy opět na učitelích, zda učivo s tématem regionu propojí.

2.1.3 Téma regionu ve vybraných průřezových tématech RVP ZV

Průřezová témata jsou povinnou součástí základního vzdělávání. Každé průřezové téma se musí objevit alespoň jednou na 1. stupni základních škol (dále ZŠ) a alespoň jednou na 2. stupni ZŠ. Forma, v jaké mají průřezová témata být, není stanovena a vychází tedy ze Školního vzdělávacího programu (ŠVP). Průřezová témata nabízejí propojení se vzdělávacími oblastmi i s regionem. Toto propojení se nabízí především v následujících průřezových tématech:

Výchova demokratického občana

Zde vycházíme ze vztahu žáka k domovu, obci a státu. Mimo jiné je cílem průřezového tématu vést žáka k respektování etnických a kulturních odlišností a k aktivnímu zapojování do života obce. Důležitá je spolupráce školy, správních orgánů a dalších institucí. Žák by měl chápat obec jako základ samosprávy státu a později se aktivně podílet na politickém životě.

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Úkolem průřezového tématu je učit žáka chápat kulturní souvislosti mezi jednotlivými evropskými státy a respektovat svébytnost regionálních a národních kultur. Žáci poznávají místa a artefakty ve svém okolí, které mají vztah k Evropě, a budují tak pozitivní vztah k tradičním evropským hodnotám.

Žáci se seznamují s mezinárodními a nevládními organizacemi a s jejich vlivem na řešení lokálních i globálních problémů.

Multikulturní výchova

Průřezové téma si neklade za cíl pouze seznámení žáků s kulturami jinými, ale také upozorňuje na souvislost poznávání těchto kultur s uvědoměním si vlastní kulturní identity. „*Multikulturní výchova zprostředkovává poznání vlastního kulturního zakotvení...*“ (RVP ZV, 2017, s. 133). Díky této zkušenosti a uvědomění si náležitosti k určité skupině lidí, která má své tradice a zvyky, dokáže žák lépe přijímat a tolerovat kultury ostatní.

Důležité je rozvíjet vztahy mezi školou a místní komunitou a dávat žákům dostatek podnětů k pochopení vlastní identity a sounáležitosti s okolím.

Environmentální výchova

Průřezové téma se zabývá vztahem mezi životním prostředím a člověkem. Žák se učí odpovědnému přístupu k okolnímu prostředí. Chápe souvislost mezi lokálními a globálními environmentálními problémy. Vnímá dopad svého chování na přírodu.

Žák se seznamuje s hospodařením obce, které se týká odpadového hospodářství a dostupných přírodních zdrojů. Poznává přírodu a kulturu obce a učí se ji chránit. Vhodná je spolupráce s institucemi a nevládními organizacemi, které se v obci podílejí na ochraně životního prostředí.

Obsah RVP ZV je dále zpracováván v organizačních formách vyučování za použití učebních pomůcek.

2.2 Organizační formy vyučování ve vlastivědě

Termínem organizační formy vyučování rozumíme uspořádání vnějších podmínek a organizaci výchovně – vzdělávacího procesu (Horák, 1990). Interakce mezi učitelem a žáky je danými vnějšími podmínkami (prostor a čas výuky, počet žáků, materiální podmínky) ovlivňována a přizpůsobuje jim svou formu. (Nelešovská, Spáčilová, 2005).

Existuje několik kritérií pro klasifikaci organizačních forem vyučování. Pro naši práci jsme vybrali hledisko třídění podle organizačního rámce. Na základě tohoto hlediska rozlišujeme organizační formy **Vyučovací hodina** a **Další typy vyučovacích jednotek** (vyučování v laboratoři, v dílnách a na pozemku, exkurze, vycházka, aj.) (Nelešovská, Spáčilová, 2005).

Tímto způsobem třídí organizační formy výuky vlastivědy také Vavrdová (2003):

- Vyučovací formy, které probíhají ve škole, kdy hlavní formou je **hodina základního typu**.
- Vyučovací formy, které probíhají mimo budovu školy. Sem patří organizační formy **vycházka** a **exkurze**. (Vavrdová, 2003). Zařadit bychom sem mohli také výlet (Zouharová a kol., 2012).

Vlastivědné učivo (a zejména učivo regionální vlastivědy) přímo vybízí k využívání výukových forem, které umožňují bezprostřední poznávání jevů a konkrétních předmětů (Vavrdová, 2003). Žáci se tak seznamují s určitým učivem ve specifickém prostředí. Díky tomu objevují a budují vztah k danému místu, k přírodě, ale také ke svým vrstevníkům a lidem žijícím na tomto místě. Učení v takovémto prostředí umožňuje poznání skutečnosti více smysly – jedná se o hmatové, sluchové, vizuální, čichové a mnohdy i chuťové poznávání. Přináší tak žákům větší zážitek, přispívá k lepšímu zapamatování si probírané látky a tím i ke zlepšení školního prospěchu žáků (Borsos, Borić, Patocskai, 2018).

Vycházka

Vycházka by měla být jednou ze základních forem výuky ve vlastivědě, zvláště při výuce regionální vlastivědy či při výuce založené na regionálním principu. Jak jsme již popsali dříve, vycházka buduje kladný vztah k přírodě a okolnímu prostředí, prohlubuje estetické vnímání žáků a umožňuje prohlubovat a objasňovat probírané učivo. Pro vycházku je potřeba správně zvolit trasu, která žákům nabízí zajímavé a poutavé podněty a zanechává v nich trvalý a silný citový prožitek. (Vavrdová, 2003).

Vycházka obsahuje následující etapy:

- Příprava učitele – učitel si vymezí cíl vycházky. Projde celou trasu vycházky, vyzkouší pozorování, která chce provádět s žáky. Prostuduje si dostupnou literaturu k tématu a prostuduje mapy a plány. Do těch si v průběhu obhlížení terénu zakresluje místa vhodná pro aktivity, pozorování, měření, aj.
- Příprava žáků – učitel seznámí žáky s trasou vycházky a jejími cíli. Popíše dané úkoly vycházky. Zopakuje žákům bezpečnostní pravidla a společně si zopakují také dosavadní poznatky o tématu.
- Vlastní vycházka – žáci pod vedením učitele plní úkoly. V závěru vycházky učitel shrne poznatky a zhodnotí průběh vycházky i plnění úkolů.
- Využití vycházky a její zhodnocení – učitel zopakuje a znovu oživí poznatky z vycházky. Nejdůležitější informace si žáci zapíší do sešitu. Probíhá také shromáždění sesbíraného materiálu, který může být využit k vytvoření výstavky, expozice (Nelešovská, Spáčilová, 2005).

Při vycházce musíme pečlivě volit trasu s ohledem na věk a zdravotní stav i zdatnost žáků. Potřebné je žáky vhodně motivovat a seznámit je dopředu s cílem vycházky. Vycházku dále využíváme v dalším učivu i jiných předmětech, kdy navazujeme na zkušenosti i zážitky žáků z vycházky (Vavrdová, 2003).

Exkurze

Exkurze je další organizační formou výuky, jež je realizována mimo prostředí školy. Do výuky je zařazována pro zvýšení motivace žáků, seznámení s přírodovědnými i společenskovedními obory a prohloubení znalostí žáků. Exkurze podporuje názornost ve vyučování a spojení teorie s praktickým životem (Skalková, 2007). Čapek (2015) udává, že právě díky této skutečnosti

patří exkurze k formám či metodám výuky, kdy si žáci nejvíce zapamatují. U exkurze je důležité zhodnotit, jak vhodně je prostředí didaktizované. Tím myslíme, jak vhodně je samotná výstava doplněná materiálem pro danou skupinu žáků. Na takto (ne)připravené prostředí reaguje učitel např. tvorbou podpůrných pracovních listů (Čapek, 2015).

V rámci regionální vlastivědy využijeme především exkurzí do místních muzeí, řemeslných dílen, knihoven, galerií, zámků, kaple, divadla aj. (Vavrdová, 2003).

Exkurze se stejně jako vycházka člení na čtyři fáze – příprava učitele, příprava žáků, vlastní exkurze, zhodnocení a využití výsledků (Nelešovská, Spáčilová, 2005). Skalková (2007) dělí exkurze na:

- Exkurze s orientačním charakterem – zde se žáci seznamují spíše obecně s určitou institucí, např. s knihovnou a systémem vypůjčování knih.
- Exkurze s intenzivním charakterem – zde jde o hlubší a specializovanější poznávání objektů.

Beseda

Beseda je další vyučovací formou, již je vhodné zařadit do výuky vlastivědy. Stejně jako vycházka či exkurze je i tato organizační forma výuky náročná na přípravu, kterou by učitel neměl podcenit. V první řadě je nutné sestavit cíl a úkoly besedy, teprve tehdy je beseda účelná a pro žáky přínosná. Učitel by měl s těmito cíli seznámit také daného odborníka, pamětníka apod., který na besedu do školy přijde. Učitel by mu měl sdělit úroveň znalostí žáků o daném tématu, může mu také poradit, jak nejlépe uchopit toto téma po stránce didaktické. Beseda by neměla být pouhým odborným výkladem či monologem odborníka. Délka besedy by na primární škole neměla přesáhnout délku jedné vyučovací hodiny (tj. 45 minut) a měla by obsahovat práci s didaktickými pomůckami a názorné ukázky (Podroužek, 2003).

Stejně jako příprava učitele a odborníka, je důležitá i příprava žáků. Petty (1996) doporučuje věnovat této přípravě alespoň jednu vyučovací hodinu. V této hodině si žáci procvičí a zopakují učivo daného tématu a připraví si dotazy (nebo alespoň okruhy otázek), které je vhodné na konci besedy pokládat. Mohou si rozdělit také role, které budou při besedě zastávat. Jeden žák může návštěvu slovně přivítat, jiný žák může nabídnout občerstvení.

Jak jsme zmiňovali také v podkapitole 1.3 o místně zakotveném učení, organizační formu besedy s odborníky je vhodné využít k propojení teorie s praxí a zapojení se do každodenního života obce (Petty, 1996).

Školní výlet

Školní výlet navazuje na výuku ve škole. Jeho cílem je prohlubovat znalosti společenskovední i přírodovědné a budovat vztah k vlasti. Výlet má mimo jiné také odpočinkově – rekreační charakter. Většinou se uskutečňuje jednou ročně, převážně na konci školního roku.

Při organizaci výletu je důležité zvolit pro žáky zajímavé místo, jehož poznávání udrží jejich motivaci i kázeň. Délku trasy a obsah výletu je nutné přizpůsobit věku žáků i jejich individuálním zvláštnostem. Žáky můžeme do plánování výletu zapojit. Kromě nových dovedností a znalostí výlet přináší také zážitky, které dále ovlivňují chování žáků i jejich postoje (Vavrdová, 2009).

2.3 Učební pomůcky ve výuce regionální vlastivědy

Učební pomůcky slouží především ke znázornění probíraného jevu. Pomocí nich naplňujeme princip názornosti. Dovednosti a vědomosti jsou díky učebním pomůckám osvojovány důkladněji a trvaleji (Skalková, 2007).

Maňák (2003) rozděluje učební pomůcky do následujících kategorií:

- Skutečné předměty
- Modely
- Zobrazení
- Zvukové pomůcky
- Dotykové pomůcky
- Literární pomůcky
- Programy pro vyučovací automaty a počítače (Maňák, 2003)

Jako učební pomůcku tedy můžeme využít téměř jakýkoliv předmět, jenž se váže k danému učivu. V hodinách (regionální) vlastivědy využíváme jako učební pomůcky atlasy, mapy a plány, pracovní listy, pracovní sešity, slepé mapy, obrysové mapy, kompas, buzoly, fotoaparát, pohlednice, nástěnné obrazy, ilustrace, počítačovou techniku, televizi a mnoho

dalšího. Specifickou učební pomůckou využívanou v regionální vlastivědě je regionální učebnice (Vavrdová, 2009).

Regionální učebnice

Regionální učebnicí myslíme knižní publikaci, která je svým obsahem zaměřena na téma regionu a přitom plní funkci prostředku didaktické komunikace. Úkolem regionální učebnice je tedy seznamovat žáky se specifiky daného regionu, motivovat žáky k tomuto poznávání, seznamovat s regionem nové žáky a vybudovat v nich takový vztah k danému místu, aby zde poté hledali své uplatnění i svůj budoucí domov.

Kromě toho je výhodná i pro učitele, především nově příchozí, kteří se díky ní v regionu lépe a rychleji zorientují. Poskytuje učitelům zajímavé náměty do výuky, usnadňuje seznámení se s místními podmínkami, samosprávou a občany.

Podoba regionální učebnice závisí na jejím tvůrci a cílové skupině. Zouharová (2012) uvádí, že je možné různě kombinovat jednotlivé části učebnice:

- brožura – zde jsou uvedeny trvalé informace o regionu a zdroje pro další bádání,
- čítanka – obsahuje regionální pohádky a pověsti, díla regionálních autorů a výpovědi pamětníků,
- modelové příklady výuky v terénu – naučná stezka, návrhy aktivit, trasa orientačního běhu,
- pracovní listy – zde zpracováváme témata, která se časem rychle mění,
- metodika pro pedagogy,
- regionální portfolio pro žáky – prostor pro žáky, kam si zakládají výsledky ze svého vlastního poznávání regionu (mapy, vstupenky, kresby atd.),
- regionální portfolio pro učitele – didaktické materiály týkající se regionu (Zouharová a kol., 2012),
- interaktivní část učebnice – soubory v digitální podobě, jež lze využít k interaktivní výuce (Ilková in Zouharová a kol., 2012).

Na vzniku regionální učebnice se podílejí učitelé spolu s odborníky a občany obce. Každá taková učebnice vychází z možností a potřeb dané školy. Může propojovat učivo více předmětů, ročníků nebo obsahovat průřezová témata. Regionální učebnice podporuje výuku v návaznosti na okolní prostředí, stává se didaktickým prostředkem regionální výuky a zprostředkovává kontakt s hmotným i nehmotným dědictvím regionu (Zouharová kol., 2012).

3 Charakteristika města Hodonína

3.1 Podoby názvu města a jeho proměny

Název města Hodonín vznikl nejspíš z připojení koncovky –ín k vlastnímu jménu Hodona (Godona) a znamená lid Hodonův (Plaček a kol., 2008).

Podoba jména města se v průběhu staletí neustále proměňovala. Z listin, v nichž je Hodonín nebo jeho páni jmenováni, se vyskytují např. podoby: Godonin, Godyngen, Gödingen, Goding, Hodonjn nebo Göding (Kuča, 1997).

3.2 Geografické a demografické údaje

Město Hodonín je okresním městem v Jihomoravském kraji, které se rozprostírá v krajině Dolnomoravského úvalu na rozloze 6 378 ha a je tak jedním z největších měst na jihovýchodě Moravy (Jihomoravský kraj, 2006). Katastr města Hodonína, ležícího v nadmořské výšce 167 m. n. m., není výrazněji členitý. Okolí řeky Moravy, která Hodonínem protéká, má rovinný charakter.

Hodonín je městem hraničním. Hranici se Slovenskem tvoří řeka Morava, nejbližším slovenským městem je město Holíč.

Co do počtu obyvatel čítá město v současné době 24 582 residentů (Místopisný průvodce po České republice, [2020]).

Vodstvo

Hodonínem protéká řeka Morava, která vytváří hranici se Slovenskou republikou. Vodní tok byl v minulosti několikrát uměle měněn. V okrese Hodonín se nacházejí zdroje minerálních vod. Těchto pramenů je využíváno k léčebným účelům (převážně při onemocnění pohybových ústrojí) v lázních Hodonín (Vachek, Ambrozek, Kučera, 1997).

Podnebí

Díky své nadmořské výšce patří město Hodonín k nejteplejším oblastem České republiky. Průměrná roční teplota dosahuje přes 9 °C. Co se týče srážek, je oblast Hodonína a jeho okolí značně podprůměrná (Plaček a kol., 2008). Hodonín tak patří k nejsušším oblastem České republiky (Vachek, Ambrozek, Kučera, 1997).

Rostlinstvo

Severně od Hodonína se nachází les, který je znám pod názvem Doubrava nebo Dúbrava. Jde převážně o dubové porosty vyrůstající na vátých píscích a mokřadech (Vachek, Ambrozek, Kučera, 1997). V lese tak vedle sebe můžeme najít rostliny suchomilné i mokřadní. Díky různému složení písků (na které má vliv také jílové podloží) se zde střídají rostliny acidofilní s rostlinami bazofilními.

Různorodost prostředí má tak za následek vysokou druhovou pestrost. Nalezneme zde až 650 druhů rostlin, z nichž kolem 160 druhů je zapsáno na tzv. červený seznam druhů ohrožených (Národní přírodní památka Hodonínská Dúbrava, © 2020).

Na suchých místech, píscích, nalézáme např. mochnu písečnou, silenku nicí nebo diviznu fialovou. Ke stepním druhům rostlin, kterým vyhovuje přítomnost vápnitých jíílů, patří lýkovec vonný, třemdava bílá a chrpa Triumfettiho. Za nejzajímavější jsou však považovány lokality, kde na povrch prosakuje podzemní voda a společně s jíílem vytváří unikátní prostředí. Na jaře bývají tyto oblasti promáčené, ale přes léto vysychají a poskytují tak vhodné podmínky rostlinám jako jsou konvalinka vonná, mečík bahenní či prstnatec Fuchsův. Zásluhou vlhkého písku zde nalezneme také jedinou stabilní lokalitu řeřišnice malokvěté v České republice.

Na podmáčených místech se často vyskytují olšiny, ale také místa bez přítomnosti stromů zvané mlaky. Mlaky jsou obvykle snižené a vlhkost se zde zdržuje po celý rok. Bývají zarostlé rákosinami a objevíme zde i druhy, které jsou primárně typické pro rašeliniště a podhůří, jako jsou kosatec sibiřský, mléč bahenní a sítina načernalá. (Vachek, Ambrozek, Kučera, 1997).

Pro svou jedinečnost byla část lesa o ploše 683, 18 ha v roce 2014 vyhlášena národní přírodní památkou (Národní přírodní památka Hodonínská Dúbrava, © 2020). V současnosti je oblast ohrožována prodlužujícím se suchým obdobím, které ohrožuje mladé i odrostlé kultury lesa (Lesy ČR, © 2020). Jako pomoc proti suchu tak v roce 2019 byla napříč Dúbravou vyhloubena

strouha, do které je pomocí starého potrubí hodonínské tepelné elektrárny vpouštěna voda (ČT 24, © 1996 - 2020).

Další přírodně významnou lokalitou Hodonína je oblast kolem řeky Moravy. Zde se nachází lužní lesy, které nabyly současné podoby ve středověku. Habry, duby a jasany poskytují úkryt dalším vzácným rostlinám, jako je např. řeřišnice Matthioliho. Nívu řeky dále obklopují vrby a topoly. Z rostlin jsou zde výrazné nepůvodní náletové rostliny, jež vytlačily byliny domácí. Z nich můžeme jmenovat nepřehlédnutelnou slunečnici pozdní.

Očovské louky jsou další přírodní památkou města Hodonína. Před regulací řeky Moravy byly tyto louky pravidelně zaplavovány. Nalezneme zde např. kopretinu bílou, psárku luční nebo toten lékařský (Vachek, Ambrozek, Kučera, 1997).

Živočichové

V oblasti hodonínské Dúbravy můžeme nalézt kolem 10 druhů oboživelníků, z plazů se běžně vyskytují užovka obojková a slepýš. Z říše hmyzu zde můžeme objevit motýly, jako jsou lišaj dubový, bourec korový (Vachek, Ambrozek, Kučera, 1997) a okáč jilkový, který patří k nejohroženějším druhům denních motýlů v Evropě (Národní přírodní památka Hodonínská Dúbrava, © 2020). Dále je zde mapováno přes 100 druhů ptáků. Nejcennějšími z nich jsou luňák hnědý a včelojed. Ze savců můžeme jmenovat neobyčejně vysoký počet netopýrů (Vachek, Ambrozek, Kučera, 1997).

Rozšířeným živočichem lužního lesa je komár, k vzácným patří pestrokřídlec podražcový a tesařík obrovský. V řece se vyskytuje asi 12 druhů ryb a oboživelníků. K savcům žijícím v této oblasti patří srnci, zajíci, rejsek obecný, ale také bobr evropský. Okolí řeky Moravy je hnízdištěm až pro 200 druhů ptáků (Vachek, Ambrozek, Kučera, 1997).

3. 3 Nástin historického vývoje města Hodonína

Díky klimatickým podmínkám (uvedeným výše) a rovinnému povrchu byla úrodná oblast Hodonínska osídlována již v období pravěku (Ryčl, 2002). Nálezy pocházející z období středního a mladšího neolitu dokládají život kultur s vypíchanou a moravskou malovanou keramikou na tomto území. Z pozdějších dekád se objevují např. hrobové a sídlištní nálezy z doby římské, zhruba z období 3. – 4. století n. l. (Plaček a kol., 2008).

Významným obdobím je poté 9. století, kdy blízko Hodonína, u dnešní vesnice Mikulčice, vzniká hradiště Velkomoravské říše. Toto hradiště opět využívalo příznivých přírodních prvků, kdy řeka Morava v oblasti vytváří obytné ostrovy, ale také neprostupné bažiny.

Po pádu Velkomoravské říše se na Moravě dostávají k moci Přemyslovci, kteří také využívají výhod terénu místní krajiny a za vlády knížete Břetislava staví hodonínský vodní hrad (Ryčl, 2002).

V 11. století tedy začíná samotná historie hradu Godonin a přiléhající osady, z níž se později stává město Hodonín. Došlo k tomu v roce 1228, kdy této osadě uděluje městská privilegia královna Konstancie (Ryčl, 2002). Hodonín tak patří k nejstarším městům České republiky a bylo založeno jako město královské. Město v době svého vzniku čítalo pouze několik stovek obyvatel a desítky domů. Samotné město nebylo chráněné hradbami a neobjevovaly se zde ani městské brány (Plaček a kol., 2008).

Hodonínský hrad se stal díky svému strategickému postavení důležitou křižovatkou obchodních cest i důležitých diplomatických návštěv a vyjednávání (Marek a kol., 2017). Proběhlo zde setkání Václava II. a Matúše Čáka Trenčanského v roce 1301. V roce 1323 zde proběhlo mírové setkání mezi rakouskými vévody a Janem Lucemburským. V letech 1347 a 1372 hodonínský hrad navštívil Karel IV. (Ryčl, 2002). Od roku 1336 byl prostor mezi Hodonínem a Holíčem jediným místem, kde se dalo přecházet do Uher, čímž stoupla jeho důležitost v otázce obchodu.

Jak jsme již uvedli dříve, byl hodonínský hrad zbudován převážně k ochraně hranic. To s sebou přinášelo mnohá úskalí. V druhé polovině 15. století, v období česko – uherských válek mezi Jiřím z Poděbrad a Matyášem Korvínem, v Hodoníně proběhla bitva, kterou později ve svém díle s názvem Blažej Chotěřínský zpracoval také Alois Jirásek. Tato povídka vypráví o obléhání hodonínského hradu a bojích o něj (Ryčl, 2002). Pozůstatky Blažeje Chotěřínského a jeho synů, kteří při této bitvě padli, jsou podle Jirásky uloženy v hodonínském kostele sv. Vavřince (Futák, 2019).

Na konci roku 1511 byl Hodonín prodán a od roku 1512 se ocitl pod správou pánů z Lipé. Město tímto aktem přestalo být městem královským. Páni z Lipé nastartovali nový hospodářský rozvoj města a zasloužili se o nápravu škod po ničivých válkách. Provedli také přestavbu hradu na renesanční zámek (Plaček, 2008).

Toto období klidu a rozvoje bylo však již na konci 16. století přerušeno třemi rozsáhlými požáry města. V roce 1605 pokračovalo zpusťošení města Štěpánem Bočkajem, jehož vojsko město

téměř zničilo. Po začátku třicetileté války byl Hodonín několikrát obléhán. V této době se snížil počet obyvatel jak kvůli obléhání, tak kvůli migraci novokřtěnců. Počet obyvatel byl po třicetileté válce o třetinu menší a Hodonín se zařadil k nejvíce poškozeným městům. Po válce došlo k obnově města, postavení barokního zámku (dnes Masarykovo muzeum) a přestavění kostela. Konec 17. století byl však opět poznamenán válečnými nájezdy Turků, požárem a povodní (Ryčl, 2002).

V roce 1692 získávají Hodonín Lichtenštejnové. A v roce 1712 se město ocitá v rukou Marie Antonie z Lichtenštejna. Z doby jejího panování na tomto panství se v Hodoníně dochovalo několik (zejména sakrálních) staveb. Patří k nim morový sloup se sochou panny Marie a sochy sv. Šebestiána a sv. Jana Nepomuckého stojící před kostelem. Marie Antonie z Lichtenštejna provedla také barokní přestavbu zámku a stavbu barokní kaple sv. Kříže, ve které je dnes galerie Kaplička (Plaček, 2008).

Ve druhé polovině 18. stol. získal panství František I. Štěpán Lotrinský, který však většinu času sídlil ve Vídni. V tomto období byly vysušeny mnohé rybníky v okolí a přeměněny na pole a louky.

Za napoleonských válek se v Hodoníně na pár dnů usadil nejprve ruský car Alexandr, později francouzský císař Napoleon (Ryčl, 2002).

Na přelomu 18. a 19. století se ze zámku stala tabáková továrna, předznamenala tak pozdější industrializaci města. V polovině 19. století začíná v Hodoníně rozvoj průmyslu a hospodářství. Začínaly se stavět silnice vedoucí z Hodonína přes Čejč na Brno i železniční tratě – nejvýznamnější z nich byla Severní dráha císaře Ferdinanda vedoucí z Břeclavi přes Hodonín do Přerova. Budovalo se velké množství nových domů a dle Hlavinky (1926) v této době získává město průmyslový a obchodní ráz. V okolí Hodonína se začal těžit lignit, ropa i zemní plyn. Ve městě vznikaly nové průmyslové podniky, cukrovar a cihelna. Na konci 19. století ve městě vzniká první česká střední škola – Česká vyšší reálka, zakládá se také reálka německá (Ryčl, 2002). Na přelomu století dochází také k výraznému poměštění obyvatel a k moci se dostává německá část obyvatelstva. Stavba obou reálek tak představuje boj mezi obyvateli německými a českými (Hlavinka, 1926). V této době je zde vystaven také areál vojenských kasáren. Je zajímavé, že téma vojny a vojáků se objevuje v mnohých lidových písních v této oblasti, nejznámějších z nich je zřejmě píseň „V Hodoníně za vojáčka“ (Marek a kol., 2017).

Za 1. světové války padlo kolem 70 hodonínských mužů na frontě na straně Rakousko-Uherska, další hodonínští rodáci vstupovali do zahraničních legií. Hodonín po čas války plnil funkci

nemocničního města. Bylo zde vytvořeno jedno z karanténních míst (bakteriologická stanice), ve kterých zranění vojáci museli během několika dní podstoupit vyšetření a až poté mohli být převáženi dál. V Hodoníně byla vybudována jedna vojenská nemocnice a dvě záložní nemocnice (Plaček, 2008).

Po vzniku samostatného státu se v Hodoníně dne 4. listopadu 1918 sešla první slovenská vláda a začal zde proces začleňování slovenského území do vznikajícího československého státu. Vznik nové republiky byl pro hodonínské velkou slávou. Vždyť o vznik republiky se zasloužil hodonínský rodák Tomáš Garrigue Masaryk (Ryčl, 2002).

Ve 20. a 30. letech 20. století pokračuje ve městě průmyslový rozvoj. Vznikají nové podniky, např.: Khonova továrna na parkety, zpracování ryb Jan Varmuža (Plaček, 2008), Maryša, palírny lihu a alkoholických nápojů, parní mlýn a další. Rozvoj probíhá také ve společenské a kulturní oblasti. Zakládají se spolky, jako jsou Sdružení výtvarných umělců moravských (vystupujících pod zkratkou SVUM), tělovýchovné spolky Sokol a Orel, pěvecký spolek Hlahol, skautská organizace, Klub turistů, Veslařský klub a mnoho dalších (Ryčl, 2002).

V čase hospodářské krize se hodonínští zastupitelé pokusili snížit její dopad na občany města. Radnice zprostředkovala 300 nezaměstnaným dělníkům práci na stavbě ve Francii a vytvořila dalších 200 míst v rámci veřejně prospěšných prací. Nezaměstnaným dále poskytovala zadarmo léky, potravinové lístky a palivo (Plaček, 2008).

Druhá světová válka probíhala v Hodoníně obdobně jako v dalších městech země. Mnozí z hodonínských občanů se zapojili do protifašistického odboje, někteří z nich byli bohužel později odvezeni spolu s obyvateli židovskými do koncentračních táborů (Ryčl, 2002). V tomto období sehrála opět roli poloha města, když zde došlo k vybudování ilegálních přechodů na Slovensko. Tato činnost však trvala jen do roku 1940, kdy byli organizátoři zatčeni a odsouzeni.

Hodonín se v čase války změnil také co do skladby obyvatelstva. Až do 2. světové války bylo součástí Hodonína židovské město. K 1. 10. 1940 žilo ve městě 609 židovských občanů. V roce 1941 z důvodu nuceného vystěhování do jiných židovských komunit žilo v Hodoníně jen 385 Židů. Všichni tito občané však byli během let 1943 a 1944 odvezeni a většinou zavražděni v Osvětimi.

V předposledním roce války 20. 8. 1944 byl Hodonín bombardován americkou armádou. Z 2 565 domů byla bombardováním téměř polovina poškozena, na 3 000 obyvatel se tak ocitlo

bez přístřeší. Bombardování nepřežilo 180 osob, z nichž 15 bylo příslušníky Wehrmachtu, dalších 165 byli civilní občané města (Plaček, 2008).

K osvobození města došlo 12. dubna 1945, Hodonín se tak stal prvním osvobozeným moravským městem.

Nastupující komunistická éra opět upravovala město k obrazu svému. Byly zakázány zájmové spolky (Sokol, SVUM), začala výstavba nových sídlišť, byla vybudována tepelná elektrárna i nový cukrovar. Vznikaly ale také prostory pro volnočasové využití, např. krytý bazén, zimní stadion či lázně.

Po tzv. sametové revoluci bylo znovu možné podnikat, začaly tak vznikat nové obchody a soukromé dílny. Byla obnovena činnost dříve zakázaných spolků.

V roce 1993, kdy vznikla samostatná Slovenská a Česká republika, se Hodonín opět stává městem hraničním (Ryčl, 2002).

3.4 Průmysl a zemědělství

S historickým vývojem města souvisel také vývoj průmyslu a zemědělství. Hodonín jako město na hranicích byl pomyslnou křižovatkou, na které se scházeli lidé z důvodu obchodu. Proslulý byl Hodonín pro pořádání jarmarků. Výrazně se město rozvíjelo od 2. poloviny 19. století, kdy společně s industrializací zaznamenáváme také velký příliv nového obyvatelstva. V Hodoníně se začaly zakládat cukrovary, cihelny, slévárna, mlékárenská firma Švýcara, dřevovýroba, sodovkárna Klečka, lihovar a konzervárna Varmuža (Plaček, 2008), ve městě fungovaly pivovary, Mauthnerova sladovna, modernizovala se tabáková továrna. Za první republiky vznikají např. paprikárna (závod na zpracování papriky) nebo čokoládovna Maryša. V 50. letech 20. století vznikají vinařské závody a dvě elektrárny (Kučera, 2014).

V současnosti stále fungují společnost Varmuža – s názvem Delimax, která vyrábí převážně rybí produkty. Své výrobky vyváží také do zahraničí. V provozu je také cihelna Hodonín (Estav, © 2014-2020) a vodní elektrárna. Druhá elektrárna nyní zásobuje Hodonín parou a slovenské město Holíč teplou vodou (ČEZ, © 2020). V provozu je také mlékárna a sýrárna pod názvem Savencia Fromage & Dairy (Savencia, [2020]). V Hodoníně se nachází také sídlo Moravských naftových dolů (Kučera, 2018) a Hodonínská armaturka společnosti VAG (VAG, [2020]). Hodonín se také zaměřuje na rozvoj turismu a vystupuje jako město lázeňské.

3.5 Významné budovy města Hodonína

Hodonínský hrad

Historie města Hodonína (jak jsme již zmínili výše) se začala psát se vznikem vodního hradu. O přesném datu výstavby hradu se stále diskutuje, první doložitelná zmínka pochází z roku 1169, kdy se na listině olomouckého knížete Bedřicha objevuje jméno hodonínského kastelána Tvrdiše. Tento rok je tak ve spojitosti s hodonínským hradem nejvíce připomínán. (Futák, Plaček, Vařeka, 2009).

Původně byl hrad obklopen řekou Moravou a nacházel se na ostrově. Jeho poloha na hranici a cestě do Uher dokládala jeho význam a ze strategických důvodů docházelo také k jeho modernizaci. Přestavba pevnosti na kamenný hrad proběhla ve 13. století (Plaček, 2001). Kolem roku 1466 byl hrad přestavěn ve slohu pozdně gotickém. Pod vládou pánů z Lipé došlo okolo roku 1556 k přestavbě na renesanční zámek s arkádovým ochozem a atikou (Kuča, 1997). V renesanční podobě se zachoval také na nákresu A. Prokopa, který zachytil sídlo s půdorysem ve tvaru lichoběžníku o rozměrech 62 x 47 m.

Další záznam pocházející z 18. století zobrazuje stavbu s renesanční atikou, kdy se nad branou do hradu vypíná věž s dřevěným ochozem. Převzetí hradu Habsburky v 18. století do jisté míry předurčilo jeho likvidaci. Hrad se začal využívat pro hospodářské a v pozdějších letech průmyslové účely (Plaček, 2001). Poslední budova patřící do původního hradního komplexu byla zbořena ve 20. století z důvodu rozšiřování tabákové továrny (Kuča, 1997).

Budovou, která dnes připomíná slávu hodonínského hradu, je stavba, která byla k hradu přistavěna okolo roku 1642 a sloužila jako budova hospodářské správy panství (Kuča, 1997). Do roku 1887 se před touto budovou vybíralo mýto (Hlavinka, 1926). Dnes je známa pod názvem „Zámeček“ nebo „Nový zámek“ a je sídlem Masarykova muzea (Kuča, 1997).

Fotografie č. 1 – „Zámeček“ (Marek a kol., 2017, s. 48)

Hodonínská radnice

Původní radnice stála stejně jako ta dnešní na Masarykově náměstí. Nacházela se však v místech dnešního Regionálního centra.

Na místě dnešní radnice původně stály Masné krámy, a to asi od 17. století. V tomto domě sídlilo několik obchodů prodávajících pekařské a masné výrobky. Na přelomu 19. a 20. století byly tyto krámy zbořeny a poskytly tak prostor pro stavbu radnice nové.

Ta je postavena ve stylu norimberské secese. Návrh pro stavbu poskytl vídeňský architekt Arnošt Gotthilf. Slavnostně byla nová radnice otevřena v roce 1904. Od této doby prošla radnice několika opravami, nikdy se však její vzhled nezměnil (Kučera, 2019).

Na dobových fotografiích nám radnice ilustruje další vývoj města, především pokud se týká politického dění. Nalézáme fotografie, kdy je radnice ozdobena ku příležitosti příjezdu T.G. Masaryka do Hodonína, k oslavě jeho 80. narozenin i fotografie smuteční výzdoby se zapáleným ohněm před radnicí k uctění jeho památky v roce 1937. V archivu najdeme také fotografie radnice zahalené do vlajek s hákovými kříži, nebo fotografie lidí stojících před radnicí ve frontě na potravinové lístky v době protektorátu. Radnice byla také svědkem mnoha prvomájových průvodů, kdy byly její stěny obloženy podobiznami komunistických vůdců (Hodonín nostalgický, [b.r.]).

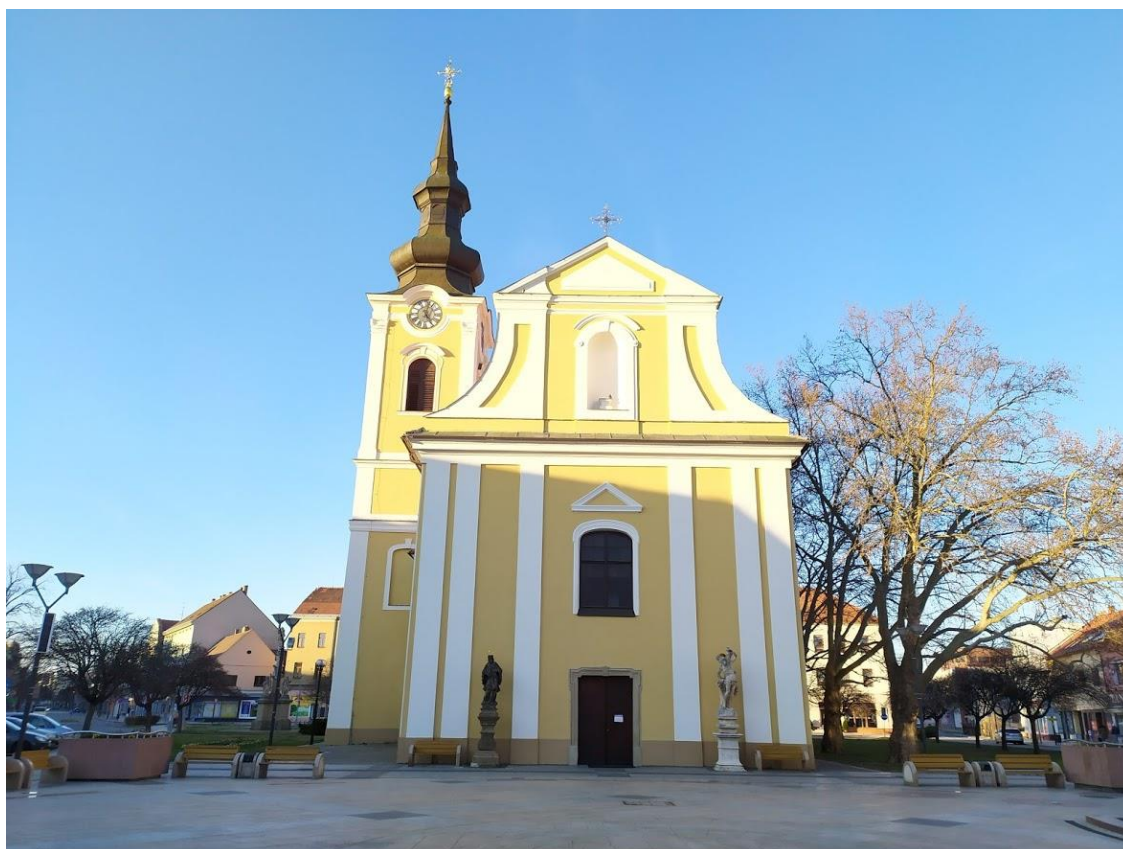
Fotografie č. 2 (zdroj autorky)

Kostel sv. Vavřince

Naproti radnice se nachází kostel sv. Vavřince. Počátky kostela sahají k roku 1240, kdy zde stávala románská stavba, kolem níž se nacházel hřbitov obehnaný zdí (Kučera, 2014). Po třicetileté válce byl kostel přestavěn hrabětem Oppersdorfem. Od té doby byla po požárech několikrát přestavěna kostelní věž (Hlavinka, 1926). Výraznou proměnou prošel kostel v 18. století, kdy získal aktuální barokní podobu (Kučera, 2014). Při této přestavbě došlo také k otočení osy stavby, která je dnes natočena směrem severojižním. Oltář byl vyzdoben obrazem sv. Vavřince, který je patronem místního kostela. Kostel získal novou dlažbu a také varhany. V roce 1861 byla dohotovena Křížová cesta a přistavěna kaple pod věží, která byla později proměněna v oltář sv. Panny Marie Lourdské (Hlavinka, 1926).

Kostel je jednolodní stavbou obdélníkového půdorysu. Na západní straně je k lodi připojena hranolovitá věž a sakristie. Průčelí jižní strany je zakončeno trojúhelníkovým štítem. V interiéru se kromě hlavního oltáře nachází tři mramorové oltáře z 20. let 20. století. Dva z nich jsou zdobeny mozaikou – Jeden výjev představuje Pannu Marii, druhý sv. Josefa. Ve třetím oltáři je umístěn obraz Cyrila a Metoděje (Samek, 1994). Z původních pěti zvonů (Hlavinka, 1926) se dochovaly tři. Jeden z nich zdobí reliéf Krista na kříži a Máří Magdaleny. Na dalším z nich je zobrazen znak Jindřicha Buriana ze Žampachu a Madona s dítětem. Třetím zvonem je umíráček, který je vyzdoben reliéfem sv. Josefa, Panny Marie, sv. Barbory a znakem Lichtenštejnů (Samek, 1994).

Před kostelem se nacházejí sochy sv. Jana Nepomuckého a sv. Šebestiána, které byly na toto místo přeneseny v 30. letech 20. století. Socha sv. Jana Nepomuckého byla původně umístěna na mostě přes řeku Moravu a pochází z roku 1714. Socha sv. Šebestiána je datována do roku 1713 (Samek, 1994). Další socha sv. Šebestiána byla umístěna ve výklenku nad kostelními vraty a nacházela se zde až do oprav po 2. světové válce. Po této opravě se jednou objevila na místní faře, ale opět zmizela. I město Hodonín má tak svou záhadu (Kučera, 2014).

Fotografie č. 3 (zdroj autorky)

Židovská synagoga a židovské město

Židovské město v Hodoníně stávalo za radnicí v místech dnešního náměstí Osvobození a Zámecké ulice. Město bylo lemováno řekou Moravou a sužovaly ho tak časté záplavy. V 18. století město dvakrát málem vyhořelo.

Židovské město nebylo velké, z nedostatku prostor tak jeden dům mnohdy sdílelo i pět rodin. I tak se zde kromě domů nacházela nemocnice, lázeň, škola, a dokonce tři výčepy vína.

Dominantou města však byla synagoga postavená v roce 1696, která byla v roce 1863 přestavěna v novogotickém stylu. Za druhé světové války byla synagoga vážně poškozena a po válce zbořena úplně. Válka kromě synagogy poničila i větší části městečka. Ostatní budovy byly zbořeny v roce 1970, aby daly prostor vzniku náměstí Osvobození a bytové výstavbě.

Dnes židovské město a synagogu připomíná pamětní deska postavená v místech synagogy (Kučera, 2014).

Židovský hřbitov se nacházel v jiné části města, na ulici Velkomoravské. Byl zde založen v první čtvrtině 17. století a sloužil do roku 1941, kdy proběhly poslední pohřby. V letech 1974–75 byl hřbitov přeměněn na park. Také zde se nachází památník, kolem kterého je situováno několik náhrobků pocházejících z 18. a 19. stol. (Samek, 1994).

Galerie výtvarného umění

Budova galerie, známá také pod názvem Dům umělců, byla postavena pro potřeby Sdružení výtvarných umělců moravských (SVUM), které bylo založeno v roce 1907. Sdružení po svém založení hledalo prostory, kde by umělci mohli tvořit, scházet se a také vystavovat. Nejprve měla být budova postavena v Brně nebo v Uherském Hradišti, nakonec byla stavba realizována v Hodoníně (Kučera, 2014).

Jak jsme již zmínili dříve, na konci století 19. a počátku 20. století probíhalo v Hodoníně (a nejen zde) národnostní soupeření mezi obyvatelstvem českým a německým. Toto soupeření se projevilo také při založení Galerie výtvarného umění. Budova dokládá snahu o budování české národnosti jak pomocí architektury, tak prostřednictvím účelu vzniku (100 SVUM, 2007).

Z architektonických návrhů vyhrál nákres architekta Antonína Blažka (Kučera, 2014). Ten svůj návrh vytvářel ve smyslu lidového odkazu. Budova je vystavěna ve stylu secesním s historizujícími prvky. Jelikož měla stavba sloužit pro výstavní účely, ale také k samotné tvorbě členů SVUM, má galerie důsledně rozmístěna okna (také velké střešní okno) i umělé osvětlení (100 SVUM, 2007).

Pro dekorativní výzdobu fasády a vnitřních prostor byl vybrán malíř Jan Köhler. Ornamentální prvky inspirované lidovým motivem se objevují v celém prostoru galerie. Nejvýraznějším prvkem je vstupní malované žebro, ale zvenčí zaujme také využití ornamentálního sgrafita. V interiéru se nacházejí malované i dřevěné stropy. Slavnostní otevření Galerie výtvarného umění proběhlo 4. května 1913. Při oslavě jejího otevření proběhla X. jubilejní výstava SVUM. (100 SVUM, 2007).

Během válek procházela budova významnými přestavbami. Za 1. světové války sloužila jako nemocnice a byl zde přistavěn operační sál, který později sloužil jako výstavní prostor. Za 2. světové války byla přistavěna nadstavba a další křídlo. Při bombardování Hodonína v roce 1944 byla budova těžce poškozena. Do současné podoby ji SVUM zrekonstruovalo pod vedením architekta Klauďia Maldmayra. Prostory byly znovu otevřené v roce 1947 (Kučera, 2014).

V roce 1959 byla ukončena činnost SVUM a budova byla převzata státní správou. Díla umělců SVUM stále tvoří základ sbírkové instituce. Budova je památkově chráněna (100 SVUM, 2007).

Fotografie č. 4 (Marek a kol., 2017, s. 56)

České reálné gymnázium

Budova české reálky byla postavena v roce 1896 a její otevření bylo velkou slávou pro českou část obyvatel Hodonína. Při jejím slavnostním otevření se uskutečnil průvod, v jehož čele byl nesen transparent s heslem „Národ sobě“ a v němž se objevily hodonínské spolky i krojovaná chasa.

Škola byla značně poškozena požárem v roce 1945, v roce 1946 byla pro rozsáhlé poškození zbořena (Kučera, 2014).

Budova obchodní akademie

Budova byla postavena v letech 1898 -1899 na návrh vídeňského architekta Rudolfa Karla Peschela. Původně stavba sloužila jako německá reálka a byla postavena jako reakce na stavbu české reálky v roce 1896. V soudobých textech se tak pro tuto budovu objevují názvy jako „trucreálka“ nebo „vzdorreálka“.

V roce 1919, kdy město Hodonín potvrdilo převahu českého obyvatelstva, byla místo německé reálky zřízena obchodní škola. Za 2. světové války byla škola zabráná německými vojáky a při osvobozování byla poničena.

Rok 1986 přinesl stavbě novou přístavbu, která však z jedné strany výrazně poškodila vzhled celé historické stavby (Kučera, 2014).

Fotografie č. 5 (zdroj autorky)

Kasárny

Město Hodonín je v mnoha lidových písních spjato právě s kasárnami a vojenskou službou v nich. Ve městě byl komplex budov – kasáren vystavěn v roce 1881. Od samého počátku zde působila jízdní brigáda či později jezdecký pluk, ale také třeba dělostřelectvo.

Po roce 2003 byly budovy rozprodány. Dnes jsou z některých z nich byty, kavárna a restaurace, jiné slouží jako zázemí různým firmám.

Redlichova vila

Příslušníci rodiny Redlichů byli významnými občany města Hodonína. Vlastnili hodonínský cukrovar, pekárnu, mlýn a cihelnu. Secesní vila tak odrážela podnikatelské úspěchy této rodiny.

Vila byla postavena v roce 1886. Podsklepená budova měla přízemí a jedno patro, do kterého se vstupovalo po dominantním schodišti. V budově se nacházely kanceláře a dva byty, nechyběly ani nejmodernější vymoženosti tehdejší doby, jako např. splachovací záchod nebo domácí telefon. Zvenku byla vila štukově zdobena, před ní se nacházel parčík s jezírkiem i nezvyklé stromy jako např. ginko biloba.

Ve vile chvíli pobýval také skladatel Gustav Mahler – přítel rodiny Redlichů. Údajně zde dokončil skladbu *Píseň o zemi*.

Osud vily skončil v roce 2005. Město Hodonín nemělo prostředky na odkup a opravy vily a nepodařilo se ani její zařazení mezi architektonické památky, majitel ji tak mohl zbourat. Na jejím místě vyrostlo parkoviště k obchodnímu domu (Kučera, 2014).

Rodný dům Tomáše Garrigua Masaryka

O přesném místě narození Tomáše Garrigua Masaryka se vedou spory. Masarykovi se za Tomášova dětství několikrát stěhovali jak v samotném Hodoníně, tak i do okolních obcí – Mutěnic, Čejče, Čejkovic. Nejčastěji je však jako jeho rodný dům dokládán domek č. 121 v Hodoníně (Kučera, 2018). Dům byl obdobně jako okolní domy přízemní. Od vchodu vedla chodba na dvůr a rozdělovala tak dům na dvě části. V pravé z nich bydlel kovář, který zde měl světnici, kuchyň a kovárnu. V levé části bydleli Masarykovi, kteří zde měli jednu síňku a kuchyň.

Dům byl zbořen v roce 1898, kdy se zde stavěl dům pro německé studenty. V roce 1919 byla na tento dům přidána deska připomínající rodný dům prvního československého prezidenta. Po vzniku Československa byl internát zrušen a místo něho vznikla dívčí škola nazvaná Masarykova (Šoupal, 1933). Nový, vznešenější portál byl na budově vybudován v roce 1922 na návrh Antonína Blažka. Do portálu byla umístěna Masarykova busta od sochaře Julia Pelikána. Za okupace však byly nápisy i busta odstraněny. Na místo byly opětovně přidány až v roce 1991 (Kučera, 2014).

Lázně

Lázebníci jsou v Hodoníně doloženi od 17. století. První lázně, jak je známe dnes, vznikly v Hodoníně v roce 1905. Nabízely služby jako parní lázeň, vanová a sprchová lázeň, sluneční lázeň a další. V roce 1952 společně se stavbou nemocnice začaly pokusy s využíváním léčebných aktivit s místní jodobromovou vodou. Toto zkoumání podporovali také pracovníci z Výzkumného ústavu balneologického v Mariánských Lázních, kteří zde v letech 1975 a 1978 zkoumali účinky vody.

Budova lázní byla otevřena v roce 1979 a začala tak poskytovat služby pro 180 osob trpících chronickými záněty kloubů, onemocněními pohybového aparátu i kardiovaskulárního systému (Kučera, 2014).

Lázně neustále zvětšují svou kapacitu a rozšiřují nabízené služby. Poslední přístavbou je budova denních lázní, která je určena pro relaxaci občanů města. U lázní se nachází také lázeňský park.

Fotografie č. 6 (Marek a kol., 2017, s. 69)

Zimní stadion

Stavba zimního stadionu byla realizována v 50. letech 20. století, a stadion tak patří k prvním krytým halám pro lední sporty u nás. Stavbu od jejího počátku provázelo nadšení místních

obyvatel. Přispět na stavbu se dalo *cihličkou*, což byl kousek papíru v hodnotě 1 Kč, nebo i koupí lístku do kina. Zajímavostí je, že některé části stadionu, jako např. pokladny nebo střídačky byly dokončeny díky filmu *Ledoví muži*, který se zde natáčel. Ve filmu se objevují občané města Hodonína jako komparz, scény hokejového utkání ztvárnili hráči Hodonína. Stadion poskytoval tréninkové prostory, ale také místo pro pořádání různých (i letních) akcí.

V roce 1995 se však stadion přeměnil na tržnici. Ta zde existovala až do roku 2001, kdy začala rekonstrukce haly, která se opět přeměnila na zimní stadion. Slavnostní otevření zrekonstruovaného stadionu se uskutečnilo v roce 2006 (Kučera, 2014).

Stadion poskytuje 780 míst k sezení a 2 720 míst ke stání. Od roku 2014 nese název Zimní stadion Václava Nedomanského (Hodonínský deník, © 2005 - 2020).

Hotel Evropa

Hotel vznikl v roce 1881. V přízemí se nacházela hospoda s výčepem a směrem do dvora stáje. Do patra byly umístěny obytné prostory hotelu, taneční sál a také kasino. Od roku 1910 zahájily v budově svůj provoz různé prodejny a služby, např. galanterie, holičství, knihkupectví. V patře budovy byly vystavěny bytové jednotky. Zachován zůstal alespoň taneční sál, v přízemí dále vznikla restaurace, která se stala centrem kulturního dění.

I dnes je sál Evropa používán jako prostor pro pořádání menších plesů a koncertů (Rucká, Sýkorová, 2011).

Pokusili jsme se ve stručnosti představit alespoň část významných míst města Hodonína. O domech a zákoutích města vniklo několik zajímavých publikací, které můžeme využít při zkoumání Hodonína se žáky. Pan Antonín Kučera je autorem knih *Hodonín nostalgický* a *Hodonín nostalgický 2*. Také spravuje webovou stránku se stejným názvem, kde k místům na starých fotografiích dohledává současnou podobu. Se žáky se můžeme pokusit o totéž a třeba i aktualizovat některé z fotografií.

Další podněty přináší publikace s názvem *Příběhy hodonínských domů* od autorek Galiny Rucké a Hany Sýkorové. I zde můžeme s žáky navázat na jejich dílo a zkoumat současné osudy těchto domů. Uvedení autoři by určitě přinesli i mnoho zajímavého v rámci besedy se žáky.

3.6 Rodáci města Hodonína

Tomáš Garrigue Masaryk

Bezesporu nejznámějším rodákem města Hodonína je Tomáš Garrigue Masaryk, který se zde narodil 7. března 1850 matce Tereze a otci Josefovi (Plaček, 2008). Jeho rodný dům jsme již popsali v předchozí kapitole. Dětství strávil jak v Hodoníně na různých adresách, tak i v okolních vesnicích.

Nejprve se učil kovářem a zámečnickem, později odešel studovat na gymnázium. Po gymnáziu studoval na univerzitě ve Vídni a Lipsku. Po absolvování univerzitního studia se stal vysokoškolským profesorem v Praze (Bělina, 2005).

V roce 1878 se oženil s Charlottou Garrigue a začal vedle svého užívat i její příjmení. Vychovali spolu pět dětí - Alici, Herberta, Jana, Eleanor a Olgu (Sýkorová, 2010).

Po vypuknutí první světové války v roce 1914 odešel Masaryk do emigrace, odkud řídil odboj za osamostatnění českých zemí. Společně s Edvardem Benešem a Milanem Rastislavem Štefánikem šířili myšlenky o československé samostatnosti. Jejich snaha dospěla po skončení války k založení Československa. Hlavou nově vzniklého státu se nestal nikdo jiný než Tomáš Garrigue Masaryk. Tuto funkci zastával až do roku 1935, kdy podal demisi. O dva roky později zemřel (Bělina, 2005).

Životem Tomáše Garrigua Masaryka se zabývají vědci z Masarykova muzea v Hodoníně. V tomto muzeu je mu věnována také stálá expozice.

Tomáši Garrigue Masarykovi bude ve výuce patřit jednoznačně největší prostor, proto jsme chtěli alespoň v krátkosti připomenout jeho život. Pro důkladnější zkoumání existuje řada knih mimo jiné vydávané Masarykovým muzeem v Hodoníně. Jeho životní osudy žákům velmi dobře přibližuje např. Renata Fučíková.

Podle probíraného tématu je možno zmínit i další rodáky města Hodonína.

František Hess (1853 – 1941)

- český vlastenec, spoluzakladatel Matice Hodonské. Zasloužil se také o založení české reálky v Hodoníně.

Ladislav Kolařík (13.12.1909 – 25.2.2000)

- knihvazač a později restaurátor. Držitel osvědčení mistra uměleckých řemesel.

Josef Meilbek (1.6.1850 – 20.12.1912)

- stavitel, architekt, konstruktér. Odešel do Anglie a v jejích službách stavěl mosty a vlaková nádraží v Asii, Evropě, Africe a Austrálii.

Friedrich Redlich (18.8.1868 – 15.11.1921)

- zasloužil se o průmyslový rozvoj města. Vedl cihelnu a cukrovar, z něhož vyvážel cukr až do Japonska, Afriky či Argentiny. Působil také jako starosta města, zasloužil se např. o vydláždění cest a zavedení kanalizace.

Ferdinand Štábla (18.2.1916 – 28.4.1979)

- akademický sochař, člen SVUM.

Jaroslav Šváb (24.5.1906 – 16.5.1999)

- výtvarný umělec, ilustrátor a typograf. Vystavoval doma i v zahraničí. (Hodonín nostalgický, [b.r.]).

Václav Nedomanský (14.3.1944 -)

- významný hokejový hráč, podle něhož je pojmenován hodonínský hokejový stadion (Marek a kol., 2017).

Michal Kempný (8.9.1990 -)

- současný hokejový hráč, vítěz Stanley Cupu v sezoně 2017/2018 (Marek a kol., 2017).

Vítězslav Veselý (27.2.1983 -)

- současný český reprezentant v hodu oštěpem. Držitel bronzové medaile z letních olympijských her v Londýně roku 2012 (Marek a kol., 2017).

Petra Hřebíčková (20.9.1979 -) a Hana Tomáš Briešťanská (5. 8. 1979-)

- současné české herečky. Obě dvě jsou držitelkami ceny Thálie (Marek a kol., 2017).

Pro město Hodonín však nejsou významní jen lidé, kteří se zde narodili. Na společenském dění se mnohdy podíleli lidé, kteří zde přebývali jen přechodně nebo Hodonín pouze navštěvovali. Mezi takové patří např. Antonín Blažek, Joža Úprka, Jiří Mahen, Gustav Mahler, Gabriela Preissová aj. (Marek a kol., 2017).

3.7 Tradice v Hodoníně

Hodonín byl odjakživa městem, kde se pořádaly jarmarky. Na těchto jarmarcích, trzích, se setkávali lidé z blízkého okolí. Potkávali se zde vesničané s obyvateli městskými.

V 19. a 20. století se město přeměňovalo na průmyslovou oblast a s tím také souvisel příliv zaměstnanců do vznikajících továren. Přicházeli z okolních moravských vesnic, ale také z nedalekého Slovenska.

Hodonín se tak stal důležitým centrem folklorní oblasti Slovácko. A to převážně tří významných oblastí – Kyjovského Dolňácka, Strážnického Dolňácka a oblasti Podluží. V blízkosti se nachází oblasti Hornácko a Hanácké Slovácko. Na území Hodonína se tak prolínají projevy lidové kultury těchto etnograficky významných oblastí (Židlický, 2013).

3.7.1 Tradiční lidový oděv

Tradiční lidový oděv neboli kroj souvisel odjakživa se společenským postavením, stavem, zaměstnáním nebo pohlavím. Od 17. a 18. století dále začal vyjadřovat regionální příslušnost. Kroj se postupem času měnil v závislosti na sociálních a kulturních změnách, válečných událostech a postupné industrializaci měst a vesnic.

Na Hodonínsku začaly ženy nahrazovat kroj městským oděvem až v polovině 20. století, ale i dnes zde nalezneme stařenky, které celý svůj život prožily v kroji. V současnosti je zde kroj stále využíván. Ne však ve funkci běžného oděvu, ale jako obřadní a sváteční oděv oblékaný při zvláštních příležitostech.

Kroj dnes neoblékají všichni obyvatelé daného města nebo vesnice, ale pouze ti, kteří chtějí jeho pomocí vyjádřit svou regionální příslušnost a zdůraznit svátečnost dané události (Matuszková, 2015).

Jak jsme již zmínili výše, Hodonín byl pomyslnou křižovatkou obyvatel okolních obcí, proto zde jako tradiční lidový oděv objevujeme v současné době převážně kroj podlužácký a kroj kyjovský.

Kroj podlužácký – chlapečci a muži

Pro sváteční příležitost si na sebe svobodní chlapečci oblékají kroj, který tvoří *červenice*-červené soukenné kalhoty, vyšíváné po stranách a na zadním i předním díle. Zepředu se do průstřihů nohavic vkládá bílý vyšíváný kapesníček.

Bílá molová košile je zdobená na širokých rukávech bílou výšivkou. Ozdobou košile je dále červeně vyšíváný stojáček a rozparek u krku. Košile se uvazuje na dvě mašličky. Jedna je vpředu pod krkem a druhá na boku. Pod mašle se uvazuje červený šátek, na konci rozvedený do třásní.

Na košili se obléká *lajbl*. Jde o krátkou vestičku zdobenou stužkami. Na lajbl se připínají ozdobné malované mašle seskládané do vějíře, konce mašlí sahají až po kolena. Boty (*čizmy*) jsou vyrobeny z černé kůže a sahají až ke kolenům. Na podpatku jsou ozdobeny mosaznou podkůvkou. Přední část čizmy je zdobena *šongolem* (fialový hedvábný štrapec).

Na hlavě se při svátečních událostech nosí nízký klobouček ozdobený voničkou z umělých květů a *kosárkem* (vyběleným jeřábím pírkem).

Ženatí muži oblékají místo červených kalhot kalhoty v barvě černé. Přes bílou košili, která je méně zdobná než u svobodné varianty, přehazují *kabaňu* (černý kabátek zdobený výšivkou a manžetami) (Matuszková, 2015).

Kroj podlužácký – dívky a ženy

Dívky ve svátek oblékají molové rukávce, které se stahují do *baní*. Na tyto rukávce se v nadloktí přivazují *tacle* (volány z krajky). Okolo krku – na zadní stranu - se uvazuje *obojek* (vyšíváný čtverec olemovaný krajkou). Na obojek se kolem krku uvazuje *krézlík* (*krejzlík*). Jedná se úzký pásek z naskládaných mašliček. Bývá buď čistě bílý nebo barevně ladí se sukni. Poslední částí uvazovanou okolo krku jsou mašle, které jsou barevně malované. Cípy mašlí vpředu sahají až po okraj sukně.

Pod sukně děvčata oblékají 5 – 8 naškrobených a naskládaných *kasaníc* (*spodniček*). Na kasanice přijde barevná *sukňa*, která je na spodku zdobená *sámky*. Sukňa může být jednobarevná nebo ozdobená výšivkou nebo malbou.

Na sukňu se uvazuje *fěrtoch* (molová, bohatě vyšívaná zástěra). Kolem pasu se zapíná *pinta*. Jde o malovaný pásek.

Na hlavě nosí děvčata *rožky* – červený vyztužený čepec. Na rožkách jsou do vějíře připevněny mašle, které vzadu splývají až k pasu. Jsou zdobeny stejně jako pinta a mašle pod krkem. Pod rožky je vyžadován speciální účes, tzv. *zahrádka*. Jde o zapletení vlasů do pásku na čele. V současnosti se upustilo od tradičního zaplétání a zahrádka je ve formě příčesku, který se pouze na vlasy přiváže.

Na nohou dívky nosí čizmy, které jsou *navrapeny* (naskládány) do varhánků. Podrážka čizem bývá natřena na červeně a stejně jako u mužského kroje je podpatek ozdoben podkůvkou.

Vdané ženy oblékají šaty, kdy jde o suknu a jupku ve stejné barvě. *Jupka* je vyzdobena po okraji a na rukávech krajkou. Místo barevných mašlí si pod krk uvazují molové bílé *vyšívané šňůrky*. Místo rožků nosí na hlavě malovaný šátek (Matuszková, 2015).

Kroj kyjovský – chlapci a muži

Muži nosí černé soukenné nohavice, které zastrkují do vysokých holínek. Nohavice zdobí úzký *vybíjený* opasek, ozdobený kroužky. Kolem opasku je omotaný šátek (Hurt, 1970).

Košile je bílá, na prsou vyšívaná černě a má široké rukávy na zápěstí zakončené manžetami. Ty se převazují černou nebo tmavě modrou šňůrkou (Slovácko, 2016). Na košili se obléká soukenná vesta (*kordulka*), která je opět černé barvy. Ta je na prsou sepnutá pomocí květované stuhu. U svobodných je stuha upravena do tvaru trojúhelníku na prsou, u ženatých zůstává jen jeden pás, který kordulku spojuje.

Kolem krku je uvázaný černý, barevně vyšívaný šátek – *širůch*. Na hlavě se nosí klobouk. Ten je u svobodných s kosárkem, u ženatých bez něj (Hurt, 1970).

Kroj kyjovský – dívky a ženy

U slavnostního kroje nosí dívky dvoje *rukávce* (halenka). Jedny jsou méně vyšité a hodně naškrobené, druhé jsou z mušelínu nebo jemného plátna. Ty jsou většinou černě vyšity na stojném límečku i přednici. Okraje rukávců, *kadle*, jsou ozdobeny dírkovanou výšivkou, která se podkládá stuhou růžové nebo modré barvy. Na rukávce se obléká kordulka olemovaná červenou stuhou, ze které jsou na zádech vyskládána tři kolečka (Město Kyjov, [b.r.]).

Dívky nosí až šest *suknic*, na ty oblékají červenou *kanafasku* pojmenovanou podle vzoru (Hurt, 1970) – slámková, kvítková, pávová. Obřadní sukne jsou zelené nebo černé barvy s lemem z modré a červené pentle. *Fěrtoch* je ušit z plátna obarveného indigem a je vyšit bohatou výšivkou s rostlinnými motivy. Pro výšivku jsou klasicky použity čtyři barvy – bílá, červená, zelená a žlutá. *Fěrtoch* je zakončen paličkovanou krajkou (Město Kyjov, [b.r.]).

Na hlavě se nosí čepec *drnda* a na něm uvázaný šátek, tzv. *turečák* (Hurt, 1970). Při slavnostnějších událostech nosí dívky na hlavě *dřížení* (Město Kyjov, [b.r.]).

O jednotlivých krojích nebo jejich součástech můžeme nalézt více např. ve společenskovědním recenzovaném časopise SLOVÁCKO vydávaném Slováckým muzeem v Uherském Hradišti. Např. číslo z roku 2016 pojednává o úpravě vlasů u dívek a žen či mužských košilích.

3.7.2 Lidové tance a písně

Verbuňk

Jedná se o mužský tanec, jeho název je odvozen od německého slova werben (verbování), tedy najímání chlapců do vojenské služby. Jde o kombinaci písně a tance, kdy po předzpěvu začíná chlapec verbovat na stejnou melodii. Ta je hrána většinou cimbálovou muzikou, a to nejprve pomalu – tzv. *válaný* verbuňk, v taktu 4/4. A potom rychle v 2/4 taktu, tzv. *friško* (Brouček a Jeřábek, 2007).

Jednotlivé styly verbuňků se liší regionálně. Od roku 1946 verbuňk představuje také soutěžní tanec na Mezinárodním folklorním festivalu ve Strážnici (Brouček a Jeřábek, 2007). V roce 2005 byl verbuňk zapsán do seznamu nemotného dědictví UNESCO (Blahůšek, 2006).

Podstata verbuňku jako tance při odchodu mužů na vojnu se často setkává s městem Hodonínem a jeho kasárnami. Můžeme jmenovat písně jako jsou *A v tem městě Hodoníně* nebo *Ked' sem išel z Hodonína*.

Vrtěná

Dalším, tentokrát však párovým tancem, skládajícím se z předzpěvu a taneční části, je vrtěná. Ta je typickým tancem oblasti Podluží a tancuje se ve 2/4 taktu. Po předzpěvu, při němž stojí partneři vedle sebe, následují tzv. *hačky-pačky* v postoji proti sobě. Jde o pohyb spojených rukou tanečníků. Po tomto prvku již následuje *víření*, kdy se taneční partneři chytanou do polouzavřeného držení souhlasnými boky u sebe a společně se točí využitím podklesávaného kroku vnitřní nohy (Brouček a Jeřábek, 2007). Nejznámější vrtěnou, ve které je Hodonín jmenován, je píseň *V Hodoníně jarmark byl*.

Skočná

Jedná se o párový tanec, který je opět rozdělen do předzpěvu a taneční části. Skládá se ze skočného kroku doprovázeného výrazně rytmickou melodií, obvykle v podání cimbálové muziky (Brouček a Jeřábek, 2007). Ze skočných můžeme jmenovat uměle vytvořenou a zlidovělou píseň *Zahraj ty mně, zahraj, hodoňská muziko* od Josefa Krista.

Táhlice

Táhlice neboli táhlé písně jsou skladby, při kterých není důsledně dodržován rytmus. Ten je rozvolňován, někdy natahován, jindy zkracován (Brouček a Jeřábek, 2007). Jde např. o píseň *V Hodoníně za vojáčka mňa vzali* nebo píseň od skladatele Fanoše Mikuleckého *V Hodoníně na trávníčku*.

3.7.3 Lidové zvyky a slavnosti

Slavnosti, svátky a s nimi spojené zvyky a tradice provázejí lidstvo od pradávna. Mnohé svátky jsou napříč Českou republikou slaveny obdobně. Z tohoto důvodu zmíníme hlavně slavnosti, které nejsou typické pro celé území České republiky, nebo se pokusíme vystihnout pouze specifický prvek daného svátku vyskytující se jen na omezeném území.

Fašank

V jiných částech České republiky nazýván např. Masopust nebo vostatky. Jde o období spojené s občůzkami, tanečními hrami i obdarováním jídlem. (Večerková, 2015).

Dříve se fašank slavil tři dny (od neděle do úterý) a byl spojen s žertovným veselím a občůzkou muziky. Nejveselejším dnem bývalo pondělí, kdy chodily po dědině maškary. Nesměly chybět masky medvěda, kominíka, smrtky, nevěsty a ženicha nebo cigána (Kružík, 1982).

Dnes se v Hodoníně fašank slaví v sobotu. Průvod prochází městem a zastavuje se na domluvených zastávkách (u městské knihovny, fary, zámečku, radnice), kde je připraveno občerstvení. Na těchto zastaveních tancují chlapi oděni v krojích tanec „*Pod šable*“. Při zpěvu písně tancují s dřevěnými šablemi a koledují si o výslužku.

Dívky chodí na této občůzce oděné do kostýmů. Kroj oblékají až večer na krojový bál. Ten je v Hodoníně závěrem fašankového dne. Ples bývá zahájen předtančením české nebo moravské

besedy. Tato tradice pochází asi ze 30. let 20. století, kdy se však tanec tančil mezi dvěma tanci sóla (Kružík, 1982).

Sólo se tedy dříve skládalo pouze ze dvou tanců (polky a valčíku nebo valčíku a mazurky) (Kružík, 1982). Dnes sólem myslíme set skladeb, které muzikanti hrají většinou bez přestávek a trvá až jednu hodinu. Při tomto sóle obchází krojovaný pár mezi tancujícími lidmi. Jeden z krojovaných nese víno a dva pohárky, druhý krojovaný nese *sólíčka* (barevné mašličky s ozdobou na špendlíku). Lidé si od tohoto páru sólíčka zakoupí a připnou si mašličky na oděv, na přípitek dostanou pohárek vína.

V minulosti bylo důležité sál na ples krásně vyzdobit. Využívaly se nazdobené jehličnaté stromky, vyrobené řetězy, ale také zrcadla, která opticky zvětšovala sál a dávala mu slavnostnější atmosféru (Kružík, 1982). Dnes se již takto sály nezdobí. Slušností ale je připravit občerstvení (napéct koláčky a přichystat víno) pro krojovanou chasu z okolních vesnic.

Po půlnočním sóle přichází čas pochovávání basy, který zobrazuje rozloučení se se zábavami před nastávajícím půstem. Při tomto aktu se seřadí krojovaná chasa do smutečního průvodu a při pochodu předstírá pláč. Chlapci nesou na ramenou basu a jdou v čele průvodu společně s farářem (nejde o pravého faráře, ale také o převlek). Následuje připravená scénka o pochovávání basy. Scénka reflektuje dění v obci za celý uplynulý rok. Po této scénce se opět smutečním krokem odchází (Kružík, 1982).

Pro toto období se v domácnostech pečou koláčky a smaží boží milostě a koblihy. Po fašanku začíná půst. Toto postní období zahrnuje šest neděl před Velikonocemi (Vondrušková, 2015).

Vynášení Moreny

Pátá postní neděle před Velikonocemi se nazývá smrtná a připomíná jak blížící se dobu umučení Krista, tak předkřesťanské tradice. Vynášením smrtky (Moreny) se lidé loučí se zimou a vítají jaro (Krajová kuchařka, 2011). V Hodoníně se tento zvyk ve větším neudrhuje. Odkaz na něj přežívá spíše ve vystoupeních folklorních souborů.

Velikonoce

Velikonoce probíhají podobně jako v jiných částech České republiky. Nejvíce se dodržuje až zvyk Velikonočního pondělí. V tento den chodí chlapci v Hodoníně na *šlaháčku*, s sebou mají *žilu*. Ta je spletená z vrbových proutků. V kroji chodí v Hodoníně převážně chlapci ze Slováckého krúžku (chasy), ostatní chlapci jsou v civilním oblečení. S sebou nosí také jednu velkou žilu, která může měřit až dva metry. Za odměnu dostávají od děvčat mašličky a většinou voskem malovaná nebo vyškrabovaná vajíčka (Kružík, 1982).

Z tradičních pokrmů se připravují převážně beránek, mazanec a nádivka (Vondrušková, 2015).

Stavění májí

Stavění májí se objevuje ve velkém množství evropských států (Vondrušková, 2015). V Hodoníně se mája staví jak k příležitosti hodů (viz níže), tak na prvního máje. Pro stavění máje se využívá borovice, která je zbavená spodních větví a *ostrúhaná* (zbavená kůry). Nahoře je ponechána *korunka* (špička stromu) nazdobená barevnými mašlemi.

Prvního května se v Hodoníně staví májky dívkám, které jsou v daném roce *stárkami*. Další májky staví chlapci svým dívkám. Tyto májky staví většinou v noci (Kružík, 1982).

Stavění máje se dodržuje také v jedné z nejstarších částí Hodonína, v Rybářích, kde si místní obyvatelé staví svou vlastní velkou máju uprostřed náměstíčka.

Hody

Hody jsou jednou z nejvýznamnějších událostí obce. Konají se vždy v den (nebo jeho blízkosti) svátku svatého, kterému je zasvěcen místní kostel. V Hodoníně tak probíhají hody okolo 10. srpna, na svátek sv. Vavřince. Na hody se schází celá krojovaná chasa, ale nejdůležitější roli hrají stárci.

Stárci se volí už v předchozím roce na svátek Štěpána. V tento den měli muži u svého pána doslouženo a mohli si hledat službu jinde. Odtud také pochází lidové úsloví *Na Štěpána není pána!* S hledáním nového pána souvisí nejspíš i výměna starých stárků za nové (Kružík, 1982).

V Hodoníně se volí dva chlapci – *stárci* a k nim dvě dívky – *stárky*. Tato čtveřice má za úkol

po celý rok svolávat na jednotlivé slavnosti krojovanou chasu, domlouvát muziky a zařizovat vše potřebné k uskutečnění těchto tradic.

Hlavním hodovým dnem je neděle. Tento den začíná ranní mši v kostele, kde se sejdou krojovaní. Po této mši se krojovaní rozejdou domů a posilní se na další průběh dne. Ve dvě hodiny vychází krojový průvod. Jelikož je Hodonín poměrně velkým městem, není možné, aby průvod vyzvedával stárky u jejich domů. Stárci tak spolu s průvodem přicházejí pro stárky ke Galerii výtvarného umění.

Přede dveřmi galerie zpívají stárci část písně, která je pro tuto slavnost určena. Druhou část písně zazpívá jejich stárka, která ještě stárkovi předá nazdobený *klobúček*. Před galerií se chvíli zpívá a tancuje a poté už vychází slavnostní průvod v čele se čtyřmi stárky a za doprovodu dechové hudby. Průvod má několik zastavení, na kterých se tancuje nebo zpívá. Mezi nejvýznamnější patří zastavení u pana faráře, jenž dává požehnání hodům. Průvod končí na náměstí, kde se ještě musí požádat pan starosta, který tzv. povoluje hody. Po jeho svolení už na náměstí začíná hodová zábava.

Během odpoledne přijíždí na hody přespolní chasa. Chlapci si nechají zahrát nástup a po něm zazpívají a zatancují verbuňk. Na závěr odpoledne se hraje sólo přespolní mládeži neboli chase a po něm se odchází na večeri. Krojovaní si vždy k sobě na večeri přizvou chasu z okolních vesnic. Většinou je hostí řízkem s bramborovým salátem, koláčky, zákusky, vínem a pivem. Po večeri jdou všichni společně zpět k muzice.

Pondělí je oproti vznešené neděli dnem legrace. Hlavní roli mají dívky, které si místo svých krojů oblékají kroje chlapecké. Odpoledne v tomto ustrojení objíždí na voze taženém koňmi město a zvou zpěvem lidi na večerní zábavu. Při této jízdě mají dívky za úkol vymyslet vtipnou písničku o průběhu celého roku a hlavně hodů. Chlapci mezitím vymýšlejí scénku, kterou pobaví děvčata. Na zábavu stejně tak jako v neděli přijíždí přespolní chasa. Tentokrát však verbuňk (někdy také s vlastními slovy) zpívají a tancují děvčata v chlapeckých (mužských) krojích.

Hody jsou tak slavnostním vyvrcholením dlouhodobé přípravy krojové chasy. Staví se mája, chystá se „zelené“ (na ploty se navazují větve), vyrábí se sálíčka a pečou koláče. Všechny tyto činnosti a vyvrcholení v podobě samotných hodů stmelují mladé lidi jak z Hodonína, tak z okolí.

Vánoce

Vánoce stejně jako Velikonoce jsou svátky, které mají v celé republice víceméně stejný charakter. Mnohdy se v současnosti soustředíme pouze na Štědrý den, ale zapomínáme na celou sváteční dobu adventu. V Hodoníně tento čas poprvé v roce 2019 připomněl vánoční průvod s názvem *Nesem vám Vánoce*. Ten přinesl mnohé informace o postavách svatých spojených s adventem a nabídl tak poučení o této době obyvatelům města, ale také spoustu námětů, kterým bychom se mohli věnovat ve školách. V průvodu se objevovaly tradiční postavy lidového adventu. Ze známých můžeme jmenovat Mikuláše s andělem a čerty, Tři krále, sv. Martina a štěpánské koledníky. Z těch méně známých např. Barborky, Lucky a Ambrože. O mnohých z nich se společně s žáky můžeme dozvědět např. z knihy od Dagmar Šottnerové s názvem *Lidové tradice*.

O Štědrém dnu se dodržovaly a někde stále dodržují tradice jako je půlení jablíček, vykuřování místnosti kadidlem před večeří, pouštění lodiček vyrobených ze skořápek ořechů nebo chození po koledě. Nejdůležitějším koledníkem býval kdysi pastýř, který práskal *kocarem* a troubil na roh (Kružík, 1982).

Tradičně se jedly luštěninové polévky a obilné kaše nebo *pukance* sypané mákem a polité máslem a medem. Další sladkostí bylo sušené ovoce nebo *bábečko* upečené v hliněné formě, které se podávalo místo vánočky. Současná tradiční štedrovečerní večere pochází až ze 30. let 20. století (Krajová kuchařka, 2011).

Z dalších tradic, které už dnes nejsou v Hodoníně živé, můžeme zmínit čištění studánek, pochod královniček, dožínky, zarážání hory (to se traduje v okolních obcích), přinášení léteček, aj. (Vondrušková, 2015). Mnohé zvyky se v současné době v jednotlivých oblastech prolínají a neznáme jejich pravý původ nebo konkrétní náležitost do daného regionu.

V každém případě můžeme tradice chápat jako určitý způsob komunikace mezi minulostí a současností. Jako něco, co nám pomůže pochopit a přiblížit myšlení a život našich předků. Proto bychom na seznamování se zvyky a tradicemi neměli ve škole zapomínat. Možnosti, jak uchopit výuku společně s využíváním lidového folkloru, nabízí projekt *Tady jsme doma- regionální folklor do škol*.

4 Projekt Tady jsme doma - regionální folklor do škol

Jde o projekt realizovaný Národním ústavem lidové kultury (NÚLK) ve Strážnici, který je určen žákům mladšího školního věku a jejich učitelům. Hlavním cílem projektu je seznamovat žáky s regionálními tradicemi lidové kultury a budovat v nich pocit sounáležitosti i odpovědnosti k místu jejich bydliště.

Směřuje tak k poznávání obce, na které navazuje znalost národní kultury i poznávání cizích zemí. Samotný projekt vychází z RVP ZV a podporuje propojení jednotlivých vzdělávacích oborů.

Projekt vznikl jako reakce na neuspokojivé výsledky tří na sebe navazujících výzkumů, které proběhly v letech 1998-2007. Tyto výzkumy zjistily stále rostoucí nezájem o lidové tradice u žáků základních škol a také pokles znalosti lidových písní.

Do projektu se mohou přihlásit jak celé školy, tak i jednotliví učitelé se svou třídou nebo i folklorní soubory. V rámci projektu je těmto učitelům nabídnuta pomoc etnografa. Učitelé, kteří se do projektu zapojí, by měli cíleně zapojovat prvky tradiční lidové kultury do vyučování. K tomu jim napomáhá také celoroční téma projektu – např. Babiččina zahrádka, Voda v lidové kultuře, Jak se lidé bavili, když nebyla televize, Řemesla a další.

Výsledky činnosti učitelů a žáků jsou zveřejňovány čtyřikrát do roka ve Zpravodaji. Ten slouží také jako komunikace mezi jednotlivými účastníky projektu. Odměnou za plnění projektu je také zapojení do programu na Mezinárodním folklorním festivalu ve Strážnici (Schauerová, Maňáková, 2019).

Město Hodonín má bezesporu učitelům i žákům co nabídnout. Lze dohledat mnoho materiálu, který můžeme ve výuce použít, ať už při učení se o regionu nebo využití regionálního principu. Existují také projekty, které si kladou za cíl pomoci učitelům budovat vztah žáků k regionu, např. námi představený projekt *Tady jsme doma-regionální folklor do škol*. Pokud učitelé mají zájem věnovat se této problematice, určitě naleznou dostatek podkladů i podpory.

Do jaké míry učitelé těchto možností využívají, jsme zjišťovali v empirické části.

5 Empirická část

V teoretické části jsme nastínili problematiku regionální vlastivědy ve výuce. Jmenovali jsme některé organizační formy výuky při jejím vyučování, využívání regionu jako podkladu k učení se o světě, možnost spolupráce s komunitou pro zlepšení vztahu školy a obce. V kapitole věnované regionu v RVP jsme uvedli souvislost tohoto tématu s jednotlivými vzdělávacími obory, která vede k využívání mezipředmětových vztahů.

To, jak uvedených forem a vztahů využívají učitelé na základních školách ve městě Hodoníně a kterým událostem a tématům se při této výuce věnují, přinese námi realizovaný výzkum.

5.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem empirické části práce je provést deskripci stavu využívání regionální vlastivědy učiteli na základních školách města Hodonína. Tento cíl je naplňován pomocí následujících dílčích cílů:

- 1 - vytvořit dotazník pro učitele,
- 2 - rozeslat dotazník učitelům na základních školách ve městě Hodoníně,
- 3 - vyhodnotit dotazník.

5.2 Předpoklady

Na základě specifíků RVP ZV, výsledků výzkumů Vavrdové (2011), Dostála (2016), Ryndové (2018), Housové (2005), Kudličkové (2018) a naší osobní zkušenosti z fungování projektu *Tady jsem doma- regionální folklor do škol* jsme stanovili následující předpoklady:

1. Lze předpokládat, že více než polovina učitelů využívá ve výuce regionální princip.
2. Lze předpokládat, že nejvyužívanější formou výuky při učivu o městu Hodonínu je vycházka.
3. Lze předpokládat, že se více než polovina učitelů věnuje tematice regionu alespoň ve dvou dalších vzdělávacích oborech.
4. Lze předpokládat, že většina (více než 80 %) učitelů nezná projekt *Tady jsme doma – regionální folklor do škol*.
5. Lze předpokládat, že více než polovina učitelů si vytváří vlastní výukový materiál pro učivo o městu Hodonínu a okolí.

6. Lze předpokládat, že většina (více než 80 %) učitelů spolupracuje s dalšími institucemi ve městě Hodoníně.

5.3 Výzkumný vzorek šetření

Výzkumný vzorek byl zároveň základním souborem výzkumu, byli jím učitelé prvního stupně čtyř státních hodonínských základních škol. Tedy ZŠ Očovská, ZŠ Mírové náměstí, ZŠ U Červených domků a ZŠ Vančurova. Do základního vzorku spadalo 16 učitelů ze ZŠ Očovská, 10 učitelů ze ZŠ Mírové náměstí, 12 učitelů ze ZŠ U Červených domků a 16 učitelů ze ZŠ Vančurova. Celkový počet respondentů dotazníku tedy činil 54 učitelů prvního stupně základních škol města Hodonína.

5.4 Metoda výzkumného šetření

5.4.1 Dotazník

Dotazník patří v pedagogickém výzkumu k nejčastěji používaným metodám sběru dat. Data (názory, postoje, motivy atd.) jsou zjišťována pomocí otázek, které jsou v dotazníku seřazeny a respondenti na ně písemně odpovídají (Chráška, 2016).

Otázky (též položky) dotazníku můžeme dle míry otevřenosti odpovědi dělit na:

- 1. Uzavřené otázky**

Respondenti vybírají odpovědi z nabízených možností.

- 2. Polouzavřené otázky**

Zde mají respondenti na výběr z nabízených možností, ale je zde také možnost odpovědět vlastní variantou.

- 3. Otevřené (volné) otázky**

Tyto typy otázek nenabízejí žádnou možnost odpovědi. Respondenti mají pro svou odpověď volný prostor. (Reichel, 2009)

Reichel (2009) otázky dále dělí podle počtu variant následovně:

1. **Dichotomické otázky**

Tyto otázky nabízejí na výběr právě 2 možnosti (varianty).

2. **Polytomické otázky**

Respondenti zde mají na výběr více variant. Polytomické otázky mohou být:

Výběrové (disjunktivní) – respondenti zde vybírají jen jednu z nabízených možností.

Výčtové (konjunktivní) – respondenti mohou vybrat více z nabízených možností.

(Reichel, 2009)

Dotazník (viz příloha č. 1) pro naše šetření obsahuje průvodní popis, kde je představen výzkumník. Je zde uvedeno, k jakým účelům dotazník slouží a nechybí kontakt na autora práce pro případné dotazy či připomínky. Samotný nestandardizovaný dotazník se skládá ze 13 otázek. Z nich 5 otázek je uzavřených dichotomických (respondenti vybírali jednu možnost ze dvou nabízených). Dvě otázky jsou uzavřené výběrové (respondenti vybírali jednu možnost z více nabízených). Dále zde jsou uvedeny 3 otázky uzavřené výčtové (respondenti vybírali libovolný počet možností z nabízených odpovědí) a 3 otázky otevřené.

5.4.2 Provedení dotazníkového šetření

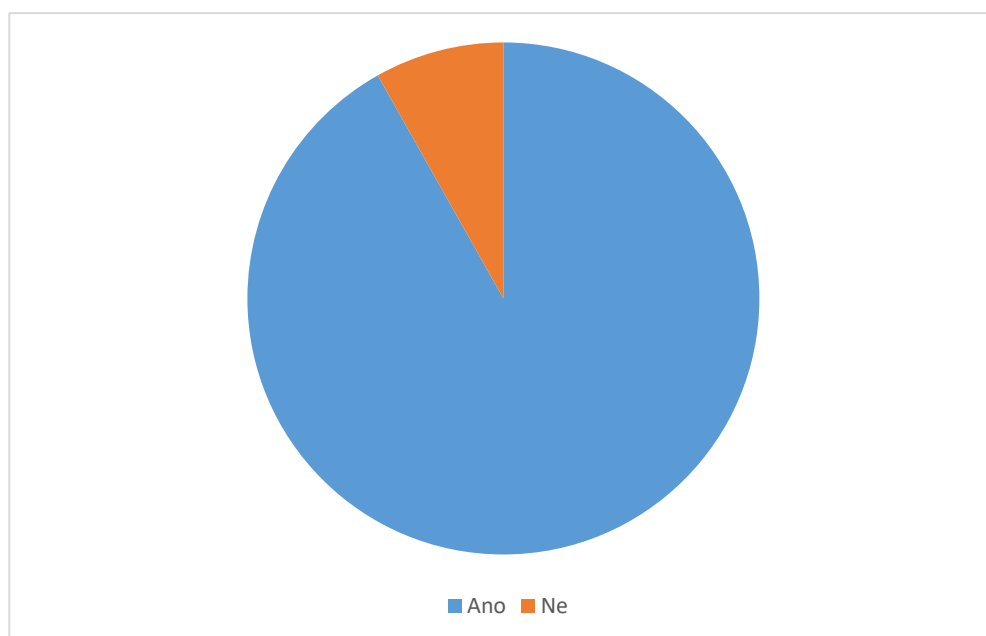
Dotazníky byly po předchozí písemné domluvě předány osobně zástupcům ředitelů v týdnu od 8. do 12. dubna 2019, kteří poté rozdali dotazník mezi učitele. Sběr vyplněných dotazníků proběhl 17. dubna 2019. Co se týče návratnosti dotazníků, byla 100% u ZŠ Mírové náměstí. Ze ZŠ Vančurova a ZŠ Očovská byla návratnost dotazníků 75%. Ze ZŠ U Červených domků byla návratnost 42%. Z 54 rozdaných dotazníků se vrátilo vyplněných 39. Celková návratnost činí 72 %. Před samotným dotazníkovým šetřením proběhlo setkání s paní učitelkou ze ZŠ Očovská. Po konzultaci s ní byla jedna otázka upravena a jedna nová otázka přidána.

5.4.3 Interpretace výsledků dotazníkového šetření

Položka č. 1: *Pocházíte z Hodonína či blízkého okolí?*

Typ odpovědi	Počet učitelů	Četnost v %
ano	36	92
ne	3	8

Tabulka č. 1

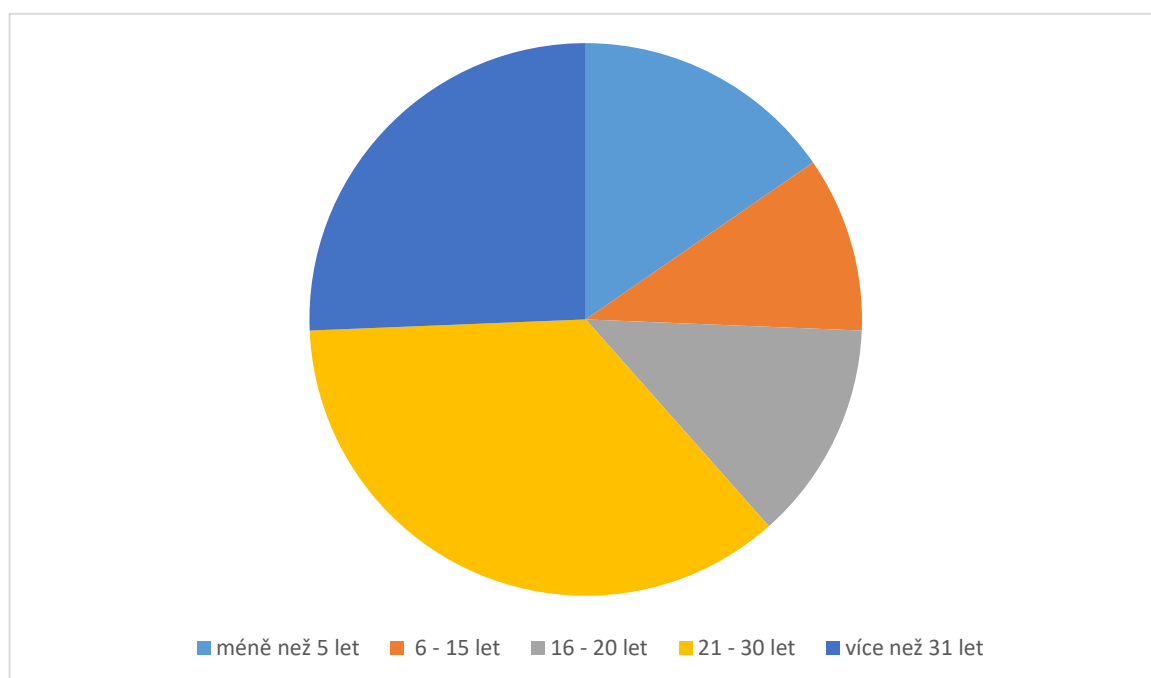
Graf č. 1

Možnost *ano* vybralo 36 respondentů. Možnost *ne* zvolili respondenti 3. Jak ukazují odpovědi, většina učitelů pochází přímo z města Hodonína nebo jeho blízkého okolí.

Položka č. 2: Jak dlouhá je vaše pedagogická praxe?

Typ odpovědi	Počet učitelů	Četnost v %
Méně než 5 let	6	15
6 – 15 let	4	10
16 – 20 let	5	13
21 – 30 let	14	36
Více než 31 let	10	26

Tabulka č. 2

Graf č. 2

Druhá položka se zaměřovala na délku pedagogické praxe učitelů. Respondenti měli na výběr z 5 kategorií.

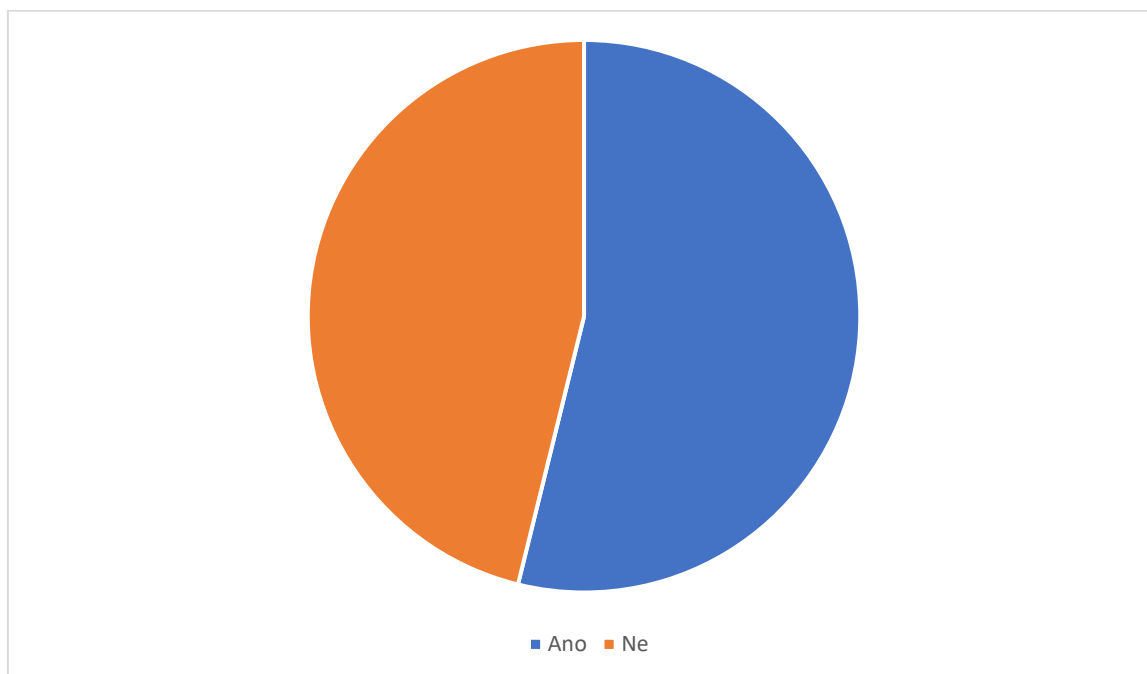
Méně než 5 let ve školství působí 6 z dotazovaných učitelů. 4 z dotazovaných učitelů zvolili 2. kategorii a délku pedagogické praxe 6–15 let. 3. kategorii (16–20 let) zvolilo 5 respondentů.

Nejpočetnější skupina učitelů spadá do 4. kategorie (21-30 let). Tuto možnost zvolilo 14 z dotazovaných učitelů. Více než 31 let působí ve školství 10 respondentů.

Položka č. 3: Uplatňujete při výuce regionální princip?

Typ odpovědi	Počet učitelů	Četnost v %
ano	21	54
ne	18	46

Tabulka č. 3

Graf č. 3

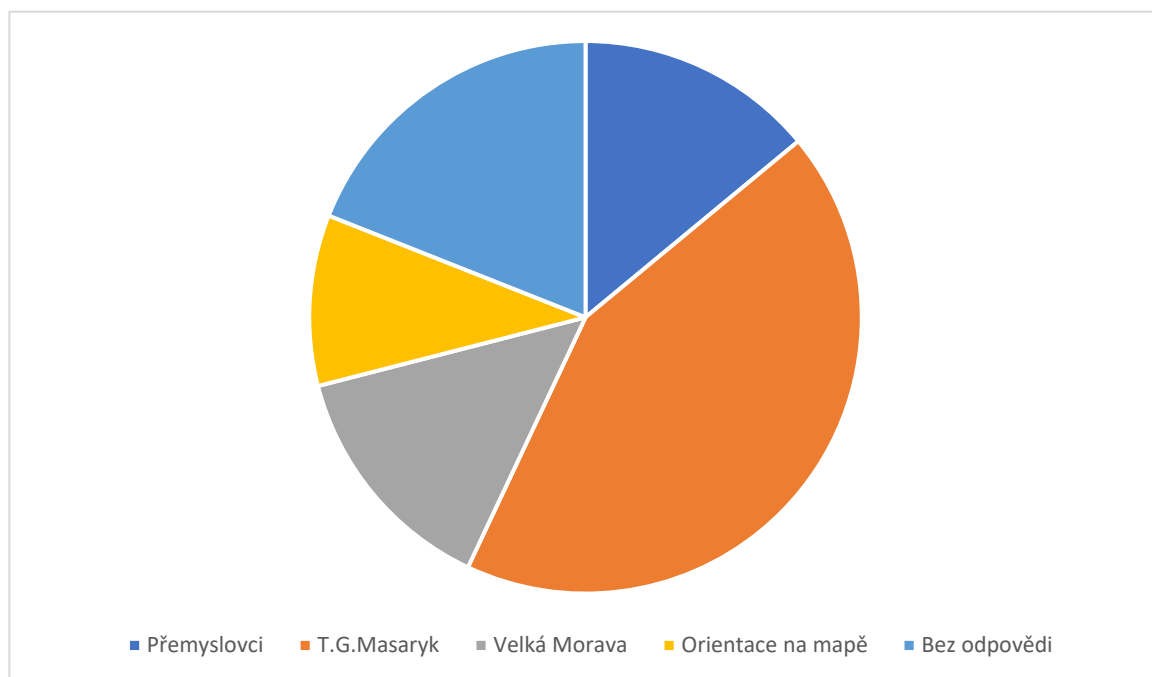
Ano odpovědělo 21 respondentů. Možnost *Ne* vybralo 18 z dotazovaných. Otázka měla také filtrační funkci. Respondenti, kteří zvolili možnost *Ano*, odpovídali dále na otázku č. 4. Respondenti, kteří zvolili možnost *Ne*, pokračovali otázkou č. 5.

Položka č. 4: Uved'te, prosím, konkrétní příklad využití regionálního principu.

Položka číslo 4 byla zařazena z důvodu zjištění, jak učitelé rozumí termínu regionální princip. Většina uvedených odpovědí pouze udávala, které učivo o Hodonínu a okolí probírají – bez uvedení souvislosti k dalšímu učivu. I tak však lze z uvedených odpovědí sestavit kategorie. Podle těchto kategorií můžeme dále určit, která témata jsou učiteli nejvíce využívána k propojení regionální a celorepublikové (evropské i světové) vlastivědy.

Typ odpovědi	Počet učitelů	Četnost v %
Přemyslovci	3	14
T. G. M, 1. sv. válka	9	43
Velká Morava	3	14
Orientace na mapě	2	10
Bez odpovědi	4	19

Tabulka č. 4

Graf č. 4

Nejvíce učitelů využívá regionální princip ve spojitosti s jedním z nejvýznamnějších rodáků Hodonína Tomášem Garrigue Masarykem. Dále v této souvislosti uvádí průběh 1. světové války a založení Československa. Tento příklad uvedlo 43 % učitelů.

Další odpovědi se týkaly propojení učiva o Přemyslovcích a Přemyslovcích v Hodoníně (udělení městského práva královnou Konstancí) společně s příkladem o Velké Moravě rozprostírající se v oblasti nedalekých Mikulčic. Obě tyto odpovědi činily 14 %.

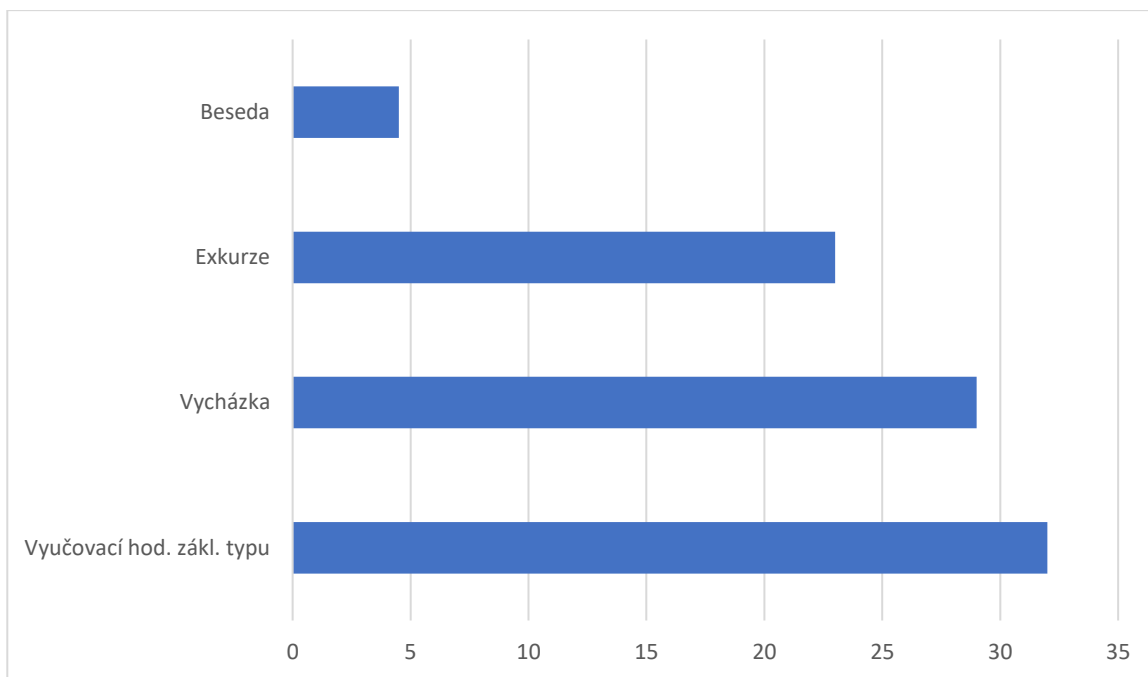
Nejméně učitelů, a to 10 %, uvedlo jako příklad orientaci na mapě, kdy začínají ve výuce mapami a plány města Hodonína. 19 % učitelů neuvedlo žádný příklad.

Položka č. 5: Vyberte, které z organizačních forem výuky využíváte v předmětu Vlastivěda.

V této otázce mohli učitelé zvolit libovolný počet možností.

Typ odpovědi	Počet učitelů	Četnost v %
Vyučovací hodina základního typu	32	82
Vycházka	29	74
Exkurze	23	59
Beseda	19	49

Tabulka č. 5

Graf č. 5

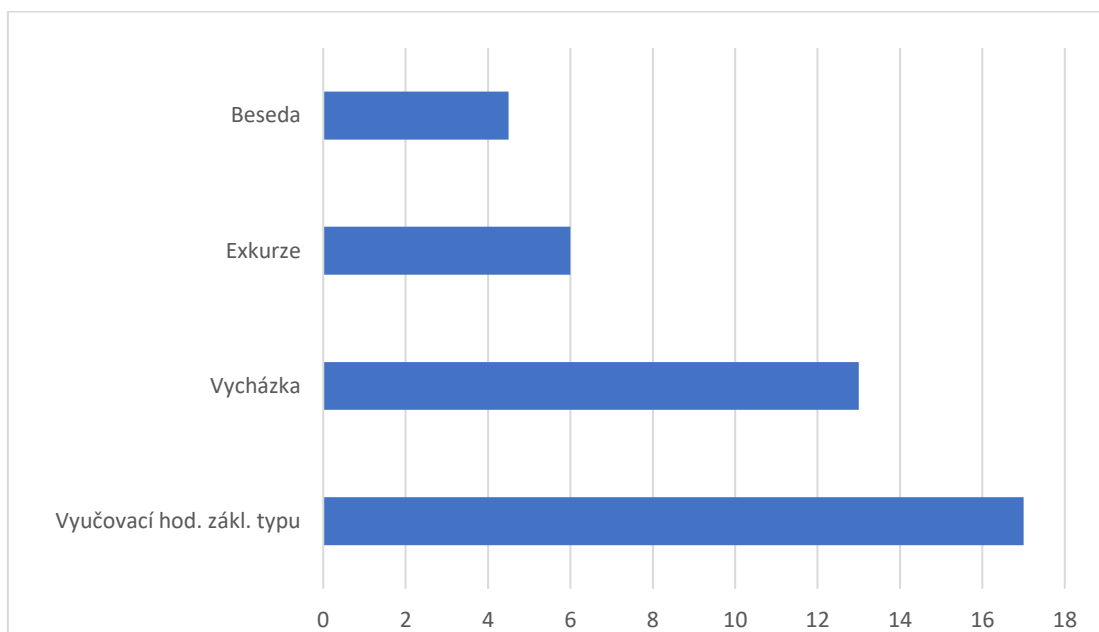
Nejvíce využívanou formou výuky v hodinách vlastivědy je vyučovací hodina základního typu. Využívá ji 82 % z dotazovaných učitelů. Někteří učitelé uvedli, že využívají pouze tuto metodu a další z nabízených možností nevyužili. 74 % z učitelů využívá v hodinách vlastivědy vycházku. Na exkurzi vyráží 59 % z dotazovaných učitelů. Nejméně využívanou formou je beseda. Tuto možnost zvolila necelá polovina respondentů.

Položka č. 6: *Napište, kterou z výše uvedených forem využíváte nejčastěji při výuce o městě Hodoníně.*

V položce č. 6 jsme zjišťovali, která z vyučovacích forem je nejvíce využívána při výuce o městě Hodoníně. Zajímalo nás, zda se bude pořadí ve využívání jednotlivých forem lišit od otázky předchozí.

Typ odpovědi	Počet učitelů	Četnost v %
Vyučovací hodina základního typu	17	44
Vycházka	13	33
Exkurze	6	15
Beseda	3	8

Tabulka č. 6:

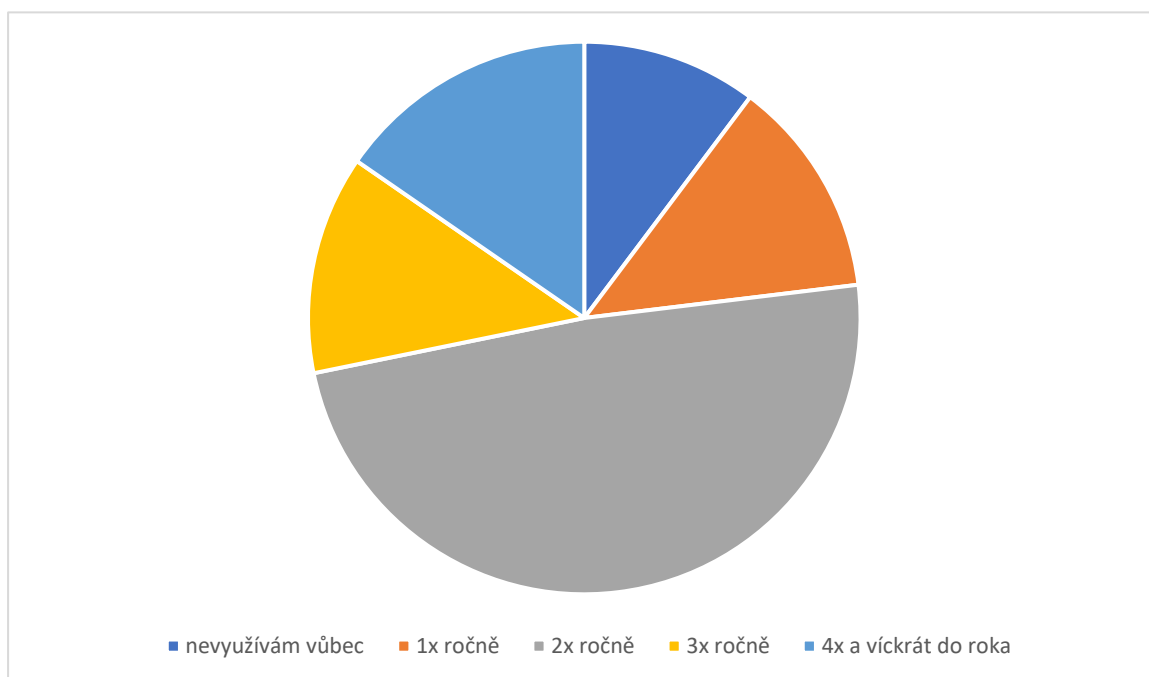
Graf č. 6

I přes to, že se při výuce o městě nejvíce nabízí vyučovací forma vycházky či exkurze a besedy, zůstává nejvyužívanější formou vyučovací hodina základního typu. Druhou nejvyužívanější formou je vycházka (využívá jí 33 % učitelů). 15 % učitelů využívá nejvíce exkurze a 8 % respondentů uvedlo jako nejvyužívanější formu výuky při probírání učiva o městě Hodoníně besedu.

Položka č. 7: Kolikrát do roka využíváte formy vycházky či exkurze ve městě Hodoníně?

Typ odpovědi	Počet učitelů	Četnost v %
Nevyužívám vůbec	4	10
1x ročně	5	13
2x ročně	19	49
3x ročně	5	13
4x a více do roka	6	15

Tabulka č. 7

Graf č. 7

Položka číslo 7 zjišťovala, jak často využívají učitelé formu vycházky či exkurze ve městě Hodoníně. Nejvíce učitelů (49 %) využívá tuto formu 2x ročně. 4x a vícekrát do roka vycházku či exkurzi využívá 15 % respondentů. 13 % učitelů využívá vycházku (popř. exkurzi) 1x ročně,

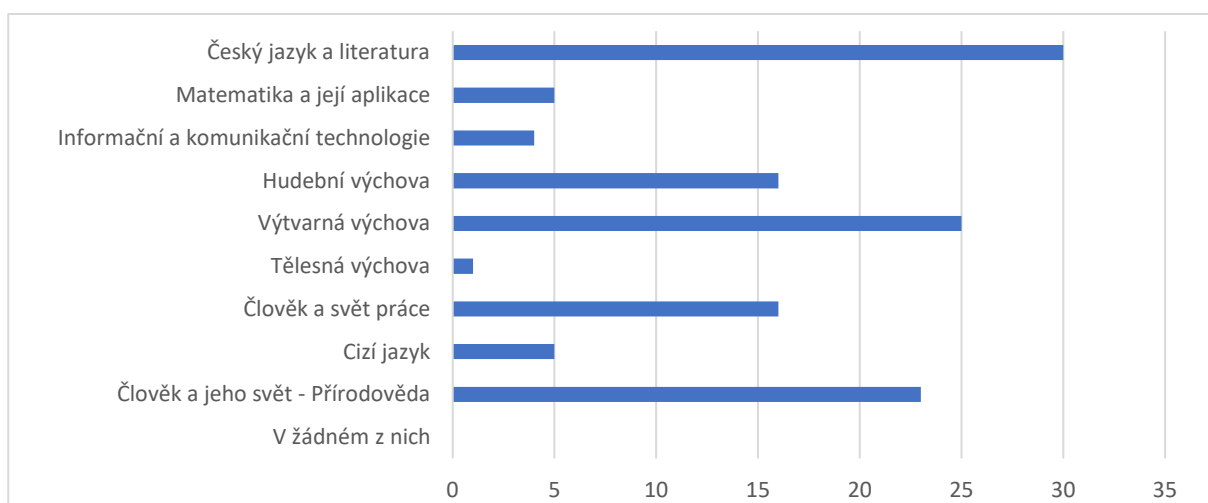
stejné procento učitelů tyto formy využívá 3x do roka. 10 % respondentů nevyužívá vycházky či exkurze vůbec.

Položka č. 8: Vyberte, ve kterých vzdělávacích oborech se dále věnujete městu Hodonínu.

V otázce bylo možno označit více možností.

Typ odpovědi	Počet učitelů	Četnost v %
Český jazyk a literatura	30	77
Matematika a její aplikace	5	13
Informační a komunikační technologie	4	10
Hudební výchova	16	41
Výtvarná výchova	25	64
Tělesná výchova	1	3
Člověk a svět práce	16	41
Cizí jazyk	5	13
Člověk a jeho svět - Přírodověda	23	59
V žádném z nich	0	0

Tabulka č. 8

Graf č. 8

Městu Hodonínu se v dalších vzdělávacích oborech věnují učitelé následovně:

30 učitelů začleňuje učivo o městě Hodoníně do vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura. V tomto oboru se nabízí např. využití místních pověstí a legend.

25 učitelů se věnuje Hodonínu ve Výtvarné výchově, kde může být námětem lidové umění ve formě ornamentů malovaných na žudra domů, kroje atd.

Přírodě a krajinným zvláštnostem regionu se ve vzdělávacím oboru Člověk a jeho svět – Přírodověda věnuje 23 učitelů.

16 učitelů využívá místních lidových písní ve vzdělávacím oboru Hudební výchova.

Stejný počet (16 učitelů) Hodonín spojuje také s výukou ve vzdělávacím oboru Člověk a svět práce. Zde může být námětem hodiny vyzkoušení si tradičních řemesel.

5 učitelů se zaměřuje na Hodonín také ve vzdělávacím oboru Matematika a její aplikace či ve vzdělávacím oboru Cizí jazyk.

Ve vzdělávacím oboru Informační a komunikační technologie je možnost vytvořit prezentaci o městě Hodoníně nebo např. vyhledávat zajímavosti i základní informace o městě i regionu. Tuto možnost využívají 4 učitelé.

Pouze 1 učitel se Hodonínu věnuje ve vzdělávacím oboru Tělesná výchova, kde můžeme vyučovat lidové tance pocházející z regionu, bavit se o úspěšných sportovcích města a sporty zkoušet.

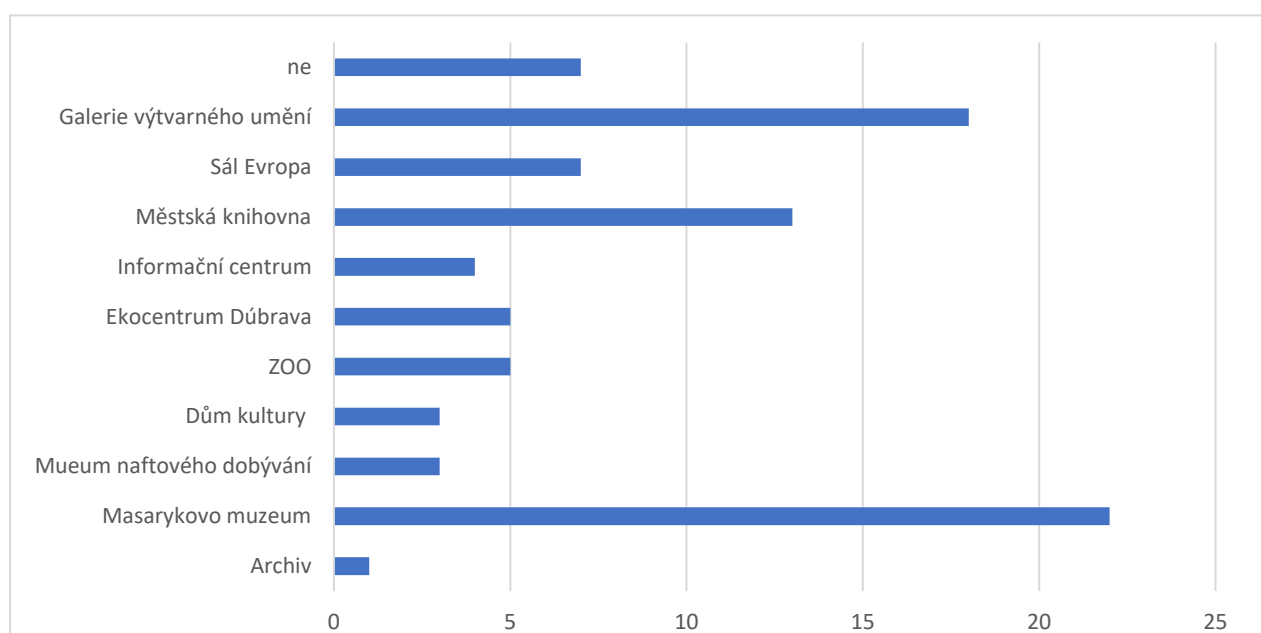
Položkou číslo 8 jsme chtěli také zjistit, zda se učitelé věnují městu Hodonínu alespoň ve dvou dalších vzdělávacích oborech. Z dotazníků jsme zjistili, že 24 učitelů se věnuje městu Hodonínu ve dvou a více dalších vzdělávacích oborech, 15 učitelů se tomuto tématu věnuje pouze v jednom vzdělávacím oboru.

Položka č. 9: *Spolupracujete s některými institucemi (muzea, informační centrum,...) ve městě Hodoníně? Pokud ano, uveďte se kterými.*

Položka číslo 9 byla třetí otevřenou položkou. Odpovědi jsme roztřídili do následujících kategorií.

Typ odpovědi	Počet učitelů	Četnost v %
ne	7	18
Galerie výtvarného umění	18	46
Sál Evropa	7	18
Městská knihovna	13	33
Informační centrum	4	10
Ekocentrum Důbrava	5	13
ZOO Hodonín	5	13
Dům kultury Hodonín	3	8
Muzeum naftového dobývání a geologie	3	8
Masarykovo muzeum	22	56
Státní okresní archiv Hodonín	1	3

Tabulka č. 9

Graf č. 9

Tabulka i graf č. 9 ukazuje, že učitelé ve městě Hodoníně využívají spolupráci s institucemi a nabízených výukových programů následovně:

Učitelé se svými žáky nejvíce navštěvují Masarykovo muzeum, které nabízí stálou expozici o životě Tomáše Garrigua Masaryka, ale také krátkodobé výstavy, které jsou obvykle doplněné pracovními listy a jiným materiálem.

Druhou nejnavštěvovanější institucí je Galerie výtvarného umění. Zde mohou žáci navštívit Dětský ateliér nebo se zúčastnit animačních programů, které jsou mnohdy zaměřeny na region a město Hodonín – jako např. program Galerie folklorní.

13 učitelů rovněž využívá služeb Městské knihovny.

7 učitelů navštěvuje s žáky akce pořádané v Sále Evropa. Tyto akce bývají většinou zaměřené na tradiční lidovou kulturu regionu a jsou pořádány zejména ve významných dnech, jako jsou Vánoce či Velikonoce.

Ekocentrum Dúbrava či ZOO Hodonín využívá 5 z dotazovaných učitelů.

4 učitelé spolupracují s Informačním centrem města Hodonína. Tuto spolupráci považujeme za vhodnou zvláště k získávání zajímavého materiálu do výuky. Příkladem může být publikace Hodonínská hledačka, která formou hry pátrání po pokladu provádí po památkách města Hodonína.

Dům kultury Hodonín a Muzeum naftového dobývání a geologie navštěvují se svými žáky 3 učitelé.

Jeden z dotazovaných učitelů využívá možnost navštívit Státní okresní archiv Hodonín.

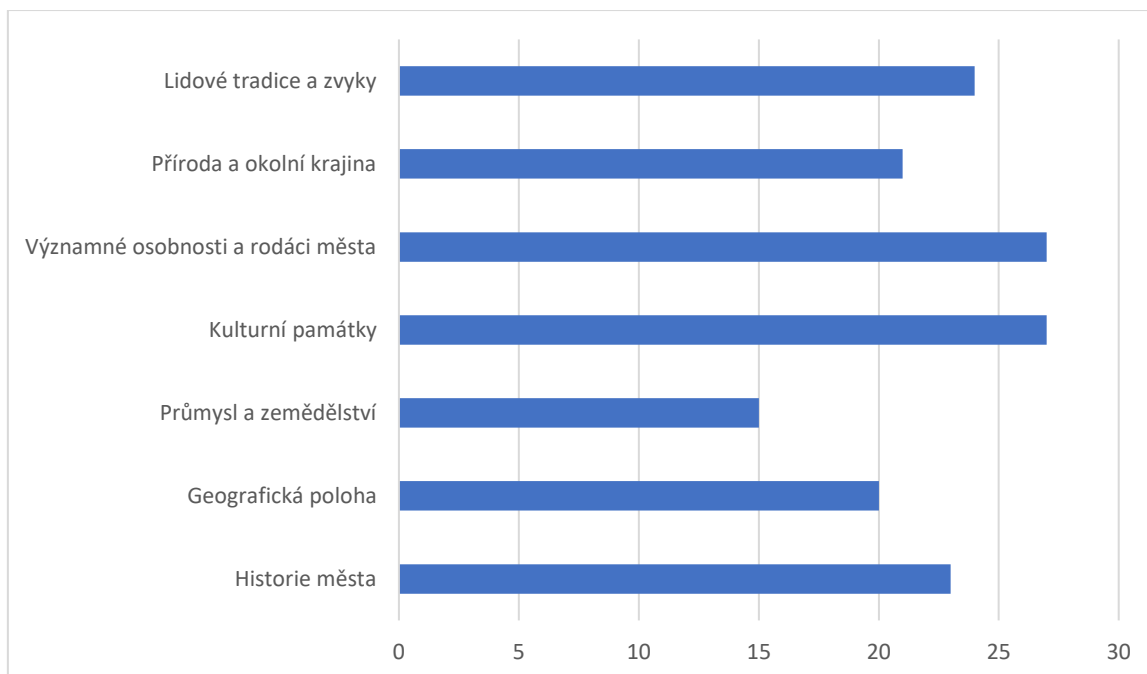
7 učitelů nespolupracuje s žádnými institucemi ve městě Hodoníně.

Položka č. 10: Vyberte, čemu se ve spojitosti s městem Hodonínem ve výuce věnujete.

Bylo možno označit více možností.

Typ odpovědi	Počet učitelů	Četnost v %
Historie města	23	59
Geografická poloha	20	52
Průmysl a zemědělství	15	39
Kulturní památky	27	69
Významné osobnosti a rodáci města	27	69
Příroda a okolní krajina	21	54
Lidové tradice a zvyky	24	62

Tabulka č. 10

Graf č. 10

Všechny námi zvolené možnosti jsou učiteli využívány téměř rovnoměrně. Nejméně využívanou kategorií je Průmysl a zemědělství, této problematice se věnuje méně než polovina

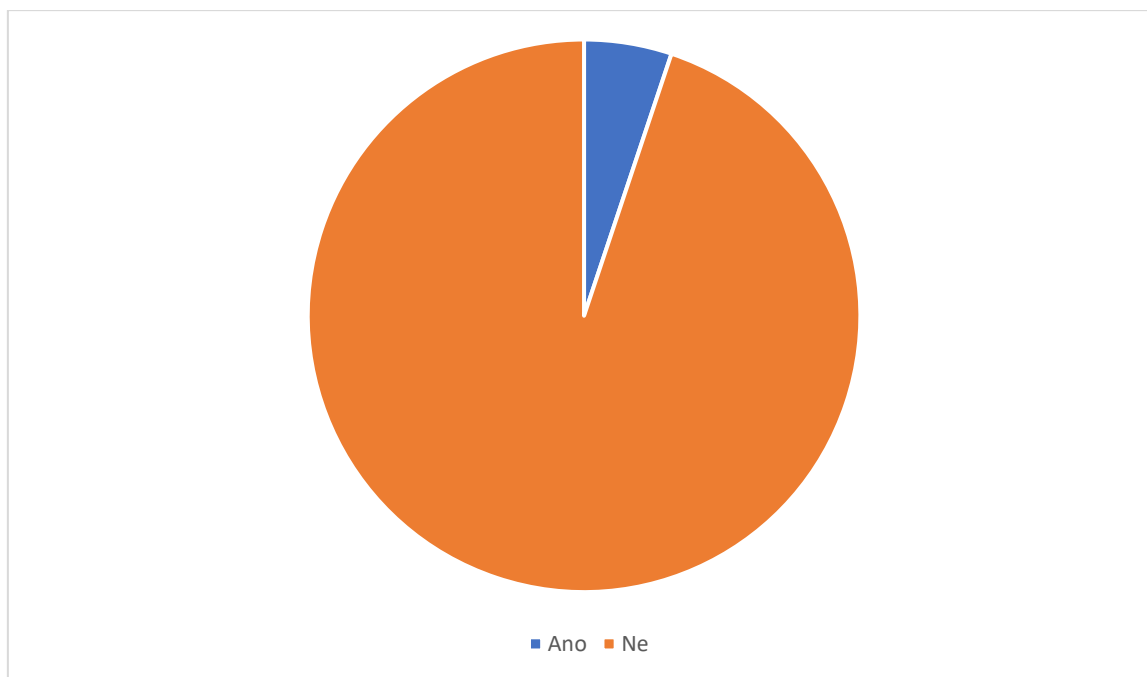
učitelů. 52 % respondentů probírá s žáky geografickou polohu města. Přírodnímu rázu regionu se věnuje 54 % učitelů. 59 % probírá s žáky historii města Hodonína. Lidové tradice a zvyky žákům připomíná 62 % respondentů.

Nejvíce využívanými kategoriemi (věnuje se jim 69 % učitelů) jsou Kulturní památky a Významné osobnosti a rodáci města.

Položka č. 11: Znáte projekt Tady jsme doma – regionální folklor do škol?

Typ odpovědi	Počet učitelů	Četnost v %
ano	2	5
ne	37	95

Tabulka č. 11

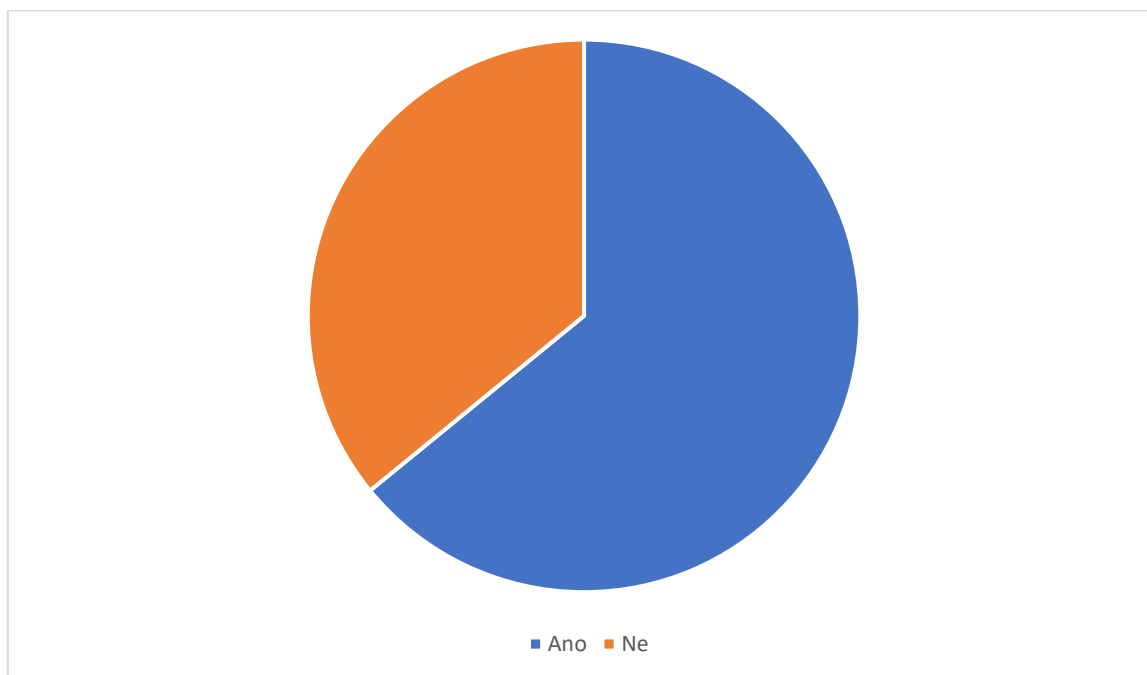
Graf č. 11

Pouze 2 z dotazovaných učitelů znají projekt Tady jsem doma-regionální folklor do škol nebo o něm slyšeli, 37 učitelů o projektu dříve neslyšelo.

Položka č. 12: *Připravujete si vlastní výukový materiál pro učivo o městě Hodoníně a okolí?*

Typ odpovědi	Počet učitelů	Četnost v %
ano	25	64
ne	14	36

Tabulka č. 12

Graf č. 12

64 % učitelů si připravuje vlastní výukový materiál s tematikou města Hodonína. 36 % si podobný materiál osobně nevytváří.

Položka č. 13: *Uvítali byste výukový materiál (pracovní listy, regionální učebnici) o městě Hodoníně?*

Typ odpovědi	Počet učitelů	Četnost v %
ano	39	100
ne	0	0

Tabulka č. 13

Všichni z dotazovaných učitelů by uvítali vytvoření výukového materiálu o městě Hodoníně.

5.5 Shrnutí výsledků

1. Lze předpokládat, že více než polovina učitelů využívá ve výuce regionální princip.
54 % z dotazovaných učitelů (viz tabulka a graf č. 3) uvedlo, že ve výuce využívají regionální princip.

Námi stanovený předpoklad se v tomto případě potvrdil.

2. Lze předpokládat, že nejvyužívanější formou výuky při učivu o městě Hodoníně je vycházka.

Vycházka poskytuje bezprostřední poznání regionu a okolí našeho bydliště. Předpokládali jsme tedy, že tato výuková forma bude v otázce poznávání města Hodonína nejvyužívanější.

Z grafu a tabulky č. 6 docházíme ke zjištění, že je však i při samotném poznávání města nejvíce využívána vyučovací hodina základního typu. Vycházka je druhou nejvyužívanější formou výuky.

Stanovený předpoklad nemůžeme potvrdit.

3. Lze předpokládat, že se více než polovina učitelů věnuje tematice regionu alespoň ve dvou dalších vzdělávacích oborech.

24 z dotazovaných učitelů se věnuje tematice regionu ve dvou a více dalších vzdělávacích oborech. 15 Učitelů se věnuje této tematice alespoň v jednom dalším vyučovacím oboru.

Tato čísla závisejí do jisté míry také na sestavě hodin učitele určené ředitelem či zástupcem školy. Ne vždy vyučuje učitel všechny předměty dané třídy. V takovém případě nemůže využít propojení tématu regionu v těchto vzdělávacích oborech.

I tak můžeme v tomto případě předpoklad potvrdit.

4. Lze předpokládat, že většina (více než 80 %) učitelů nezná projekt Tady jsme doma – regionální folklor do škol.

Jak ukazuje tabulka a graf č. 11, pouze 2 učitelé (tj, 5 %) znají projekt Tady jsme doma – regionální folklor do škol. Ostatní učitelé o tomto projektu dříve neslyšeli.

Předpoklad tedy můžeme potvrdit.

5. Lze předpokládat, že více než polovina učitelů si vytváří vlastní výukový materiál pro učivo o městě Hodoníně a jeho okolí.

64 % (viz. Tabulka a graf č. 12) učitelů si vytváří vlastní výukový materiál o městě Hodoníně.

Předpoklad můžeme potvrdit.

6. Lze předpokládat, že většina (více než 80 %) učitelů spolupracuje s dalšími institucemi ve městě Hodoníně.

Sedm z dotazovaných (tj. 18 %) učitelů (viz. Tabulka a graf. č. 9) nespolupracuje s jinými institucemi ve městě Hodoníně. Ostatní učitelé spolupracují alespoň s jednou institucí.

Předpoklad můžeme potvrdit.

5.6 Diskuze

Provedené výzkumné šetření ukázalo stav využívání regionální vlastivědy učiteli na základních školách města Hodonína.

Důraz zde byl kladen hlavně na možnosti zařazování forem terénní výuky (exkurze, vycházky) a besedy do vyučovacího procesu. Výsledky výzkumného šetření ukázaly, že převládající organizační formou ve vlastivědě je vyučovací hodina základního typu (tabulka a graf č. 5). Jak ukazuje graf a tabulka č. 6, při výuce o regionu či výuce založené na regionálním principu jsou více využívány formy terénní výuky. Vycházku, exkurzi nebo besedu v tomto případě využívá jako dominantní formu vyučování 22 učitelů. 17 učitelů však i v tomto případě využívá vyučovací hodinu základního typu.

V dalším výzkumu by bylo vhodné zaměřit se na otázku, proč učitelé využívají právě uvedené formy výuky. Zda mají podporu vedení školy v zařazování vycházek a exkurzí, jaké vidí výhody a nevýhody těchto forem a kvůli jakým důvodům tyto formy do výuky nezařazují.

Prozatím se přikláníme k výsledkům jiných výzkumů. Ty uvádí, že se učitelé výuce mimo budovu školy vyhýbají především z důvodů nedostatku času pro tyto formy, které jsou časově náročnější v rámci samotné výuky, ale také na přípravu učitele. Požadavek na to, aby učitel dopředu navštívil místa, kde chce provést vycházku či exkurzi, je do značné míry limitující a zasahuje do volného času učitele (Higgins, Nicol, Ross, 2006). Jako další důvody Higgins, Nicol a Ross (2006) uvádí nedostatek finančních prostředků, potíže s dopravou na místo exkurze, bezpečnost žáků, nepříznivé počasí nebo nedostatek dospělých, kteří by se spolu s učitelem vycházky či exkurze účastnili (Higgins, Nicol, Ross, 2006). Na druhé straně jsou však důvody, proč těchto organizačních forem výuky využívat. Tyto důvody a výhody terénní výuky (nebo využití místně zakotveného učení) uvádí ve své metastudii Činčera a Holec (2016). Jsou jimi např. rozvoj sociálních a osobnostních kompetencí žáků, dlouhodobé zapamatování si nových znalostí nebo celkový osobní rozvoj žáka a jeho postojů. Skutečnost lepší úrovně znalostí a vědomostí po absolvování terénní výuky oproti výuce ve třídě dokládá svým výzkumem také Slabihoudková (2014). Vlastivědnou exkurzi a vycházku tak považujeme za vhodnou k poznávání regionálních skutečností.

Další otázkou, již si náš výzkum kladl, bylo, jak často jsou organizační formy vycházka a exkurze využívány během školního roku. Tabulka a graf č. 7 ukazují, že 49 % učitelů zařazuje tyto formy výuky dvakrát do roka. Frekvenci exkurzí (v tomto případě návštěv muzea) zjišťovala také Vavrdová (2011). I její výsledky ukazují, že nejčastěji učitelé využívají exkurzí v muzeu dvakrát ročně nebo příležitostně. Ryndová (2018) došla ve svém výzkumu zaměřeném na návštěvy Slováckého muzea v Uherském Hradišti k výsledku, že většina učitelů navštěvuje toto muzeum se žáky 1x ročně. Také Dostál (2016) udává, že 77 % učitelů navštěvují Vlastivědné muzeum v Olomouci 1x za rok. Jak vidíme, výsledky podobně zaměřených výzkumů korespondují také s výsledky našeho výzkumného šetření. Námětem pro další zkoumání zůstává, proč většina učitelů využívá vycházky a exkurze v průběhu roku v tak malé míře. Odpovědi zde tak příliš nekorrespondují s tím, že jsou vycházky, exkurze a besedy nejvyužívanější v rámci učiva regionální vlastivědy ve městě Hodoníně.

V otázce č. 8 bylo zkoumáno, s jakými dalšími vyučovacími předměty spojují učitelé učivo regionální vlastivědy. Zastoupení jednotlivých odpovědí je ve většině podobné jako u výzkumu Housové (2005). Nejvíce učitelé propojují regionální vlastivědu s českým jazykem. V našem výzkumu tuto odpověď vybralo 77 % učitelů, ve výzkumu Housové 88 %. Nejméně využívaným předmětem je u Housové Cizí jazyk (4 %), v našem výzkumu tělesná výchova (3 %). Největší rozdíl ve výsledcích se objevil při využívání regionální vlastivědy ve spojení

s Přírodními vědami (Člověk a jeho svět – přírodověda). Možnost Přírodní vědy vybralo ve výzkumu Housové 13 % učitelů, možnost Člověk a jeho svět – přírodověda v našem výzkumu vybralo 59 % dotazovaných učitelů. Využitím mezipředmětových vztahů, avšak z pohledu pracovních činností (vzdělávací obor Člověk a svět práce), se zabývala také Kudličková (2018). Výsledky propojení Vlastivědy a Člověk a svět práce se v našich výzkumech liší o 12 %. V námi provedeném výzkumu využívá těchto vztahů 41 % učitelů, ve výzkumu Kudličkové 29 %.

Otázka číslo 10 zjišťovala, čemu se učitelé ve spojitosti s městem Hodonínem věnují. Tato otázka nám poskytuje přehled šíře regionální vlastivědy. Odpovědi učitelů přinášejí nové náměty, které oblasti by bylo dobré ve výuce posílit ať už pomocí výukových programů, které nabízejí instituce města Hodonína, tak pomocí vytvoření podpůrného materiálu. Tento materiál (např. pracovní listy, regionální učebnice) by uvítali všichni dotazovaní učitelé (tabulka a graf č. 13). V současné době není vytvořena regionální učebnice ani soubor pracovních či metodických listů o městě Hodoníně. Materiály pro takto orientovanou výuku si tak ze 64 % vytváří sami učitelé. Vytvoření regionální učebnice (pracovních listů) by tak přineslo nové nápady pro výuku i učitelům, kteří nemají zájem sami se podílet na vypracovávání podkladů k výuce o městě Hodoníně.

Kladným zjištěním je, že učitelé spolupracují s velkým množstvím institucí města Hodonína (tabulka a graf č. 9). I tak však 18 % z dotazovaných učitelů nespolupracuje s těmito institucemi vůbec. V dalším výzkumu by bylo vhodné zjistit, zda učitelé navštěvují instituce samostatně jako takové nebo využívají výukové programy vytvořené institucemi. Do jaké míry jsou pak učitelé s nabídkou takových programů a jejich kvalitou spokojeni a zda by byli ochotni podílet se na tvorbě takovýchto programů. Odpovědi na tyto a podobné otázky (zaměřené na spolupráce muzeum – škola) přinášejí např. výzkumy Vavrdové (2011) nebo Dostála (2016).

Pomocí položek č. 1 a 2 a jejich propojením s dalšími otázkami jsme chtěli zjistit, zda to, že učitel pochází z města Hodonína či délka jeho pedagogické praxe má vliv na využívání vycházky jako formy výuky o městě Hodoníně. Bohužel se nám nepodařilo jednotlivé kategorie dotazníku naplnit natolik, aby toto bylo vhodné provést. Od sestavení hypotéz jsme tedy nakonec upustili. Jiné výsledky bychom nejspíš získali, pokud bychom v položce č. 1 uvedli jako možnost původu pouze město Hodonín, a ne Hodonín a blízké okolí. Nehledě na to, že jsme pojem *blízké okolí* blíže nespecifikovali. Pro další empirické šetření je potřeba vyvarovat se obdobných nejasností.

Celé dotazníkové šetření přineslo mnoho podnětů pro další zkoumání. Vzhledem k počtu učitelů bychom se však v dalším zkoumání přikláněli spíše ke kvalitativně zaměřenému výzkumu, který by jednotlivé položky rozváděl více do detailů nebo byl zaměřen jen na některé z nich

6 Praktická část

Výsledky empirického šetření poskytují mnoho podkladů a námětů pro další zpracování tématu města Hodonína. Rozhodli jsme se navrhnout alespoň několik možností, které lze zařadit do výuky. Nechtěli jsme však vytvářet návrhy jednotlivých hodin. Každá vyučovací hodina je ovlivněna charakterem žáků, stylem výuky učitele, polohou školy nebo Školním vzdělávacím programem jednotlivých škol. Učitel vyučující danou třídu ví nejlépe, jak je vhodné žáky motivovat, kolik času potřebují na jednotlivé úkoly i na jaké úrovni jsou dosavadní znalosti žáků. Proto nabízíme pro inspiraci několik pracovních listů, po kterých učitelé mohou sáhnout kdykoliv se jim budou do výuky hodit. Pracovní listy reflektují výsledky empirické části.

1. Orientační běh

Pouze jeden učitel v dotazníku odpověděl, že se věnuje městu Hodonínu také ve vzdělávacím oboru Tělesná výchova. Námětem do hodin tělesné výchovy mohou být také turistické pochody nebo např. orientační běh.

Pokud by se chtěl učitel věnovat orientačnímu běhu vážněji a dlouhodobě, je možné absolvovat spolu s žáky lekci vedenou instruktorem Českého svazu orientačních sportů, kdy se naučí teoretické základy a vyzkouší si praktické činnosti pod vedením odborníka v prostředí školy.

V příloze č. 2 přikládáme trasu námi vytvořeného orientačního běhu. Délka trasy je 1,5 km. Jako kontroly jsou k jednotlivým místům přiřazovány fotografie. Díky tomu nemusí učitel trasu v den výuky procházet a roznášet kontrolní body. Fotografie také mohou žákům usnadnit orientaci v terénu. Předem by měl učitel seznámit žáky s mapou.

Na uvážení učitele necháváme, zda poběží žáci po jednom nebo ve skupinách nebo zda si projdou trasu všichni společně. Jako vhodnou vnímáme variantu, kdy se spojí několik tříd a učitelé se rozmístí na jednotlivé kontroly, kde dohlíží na bezpečnost žáků. Před samotným během nezapomeneme na rozcvičku a po běhu na důkladné protažení.

2. Žáci jako průvodci po známých i zapomenutých koutech Hodonína

Malá četnost vycházek a exkurzí do roka uváděná učiteli i malé množství učitelů, kteří využívají ve spojitosti s regionem vzdělávací obor Informační a komunikační technologie nás přivedla k vytvoření pracovních listů (přílohy č. 3-7). Pracovní listy

mohou být určeny žákům jako jednotlivcům nebo do skupin. Mohou být zadány jako práce ve výuce s následnou vycházkou nebo jako dobrovolná práce žáků pro ozvláštnění vycházky naplánované učitelem. Využíváme vždy jen takovou část pracovních listů, která se nám hodí do plánu vycházky. Pracovní listy uvedené v příloze slouží spíše jako inspirace a lze je modifikovat změnou fotografie a adresy. Obojí je snadno dohledatelné.

Žáci mají za úkol dohledat místo na mapě a k místu dohledat informace, které jim přijdou zajímavé, např. kdy byla budova postavena a k čemu sloužila. Na pracovním listu je ponecháno také místo pro fotografii nebo obrázek místa, jak vypadá dnes. Na vycházce se poté u jednotlivých budov zastavujeme a žáci u nich přednáší výklad o budově ostatním.

Využili jsme staré fotografie míst ze stránky Hodonín nostalgický (hodonin.ic.cz), k vyhledávání informací o stavbách doporučujeme vycházet z těchto stránek i ze stejnojmenných publikací pana Antonína Kučery. Další informace mohou žáci dohledávat na internetu, v mapách a dalších publikacích o městě Hodoníně.

3. O regionu s lidovou písní

Pouze dva z dotazovaných učitelů znají projekt *Tady jsme doma-regionální folklor do škol*. Lidovým tradicím a zvykům se dle dotazníku věnuje 62 % respondentů. Náš dotaz však nebyl dále upřesněn a nevíme tedy, zda se věnují pouze tradicím spojeným s Vánoce a Velikonocemi, nebo zda pracují např. s lidovou písní a tancem typickými pro oblast Hodonína. Proto nám připadá vhodné umístit sem aktivitu inspirovanou publikací *Tady jsme doma-regionální folklor do škol (manuál pro učitele)* a představit tak učitelům alespoň něco málo z tohoto projektu.

Pracovní listy (příloha č. 8-10) představují žákům lidovou píseň. S písní žáci pracují metodou podvojného deníku. Pracovní list lze různě obměňovat.

Můžeme vynechat písmena a žáci doplňují požadované pravopisné jevy nebo dokreslují ilustraci písně (příloha č. 8). Můžeme napsat píseň nebo její sloku pomocí synonym, antonym, hledat ke slově slova nadřazená, podřazená, určovat základní skladební dvojice, zpívat píseň s vynecháním podstatných jmen atd.

Dále pak můžeme pracovat se samotným textem písně – např. u písně *V Hodoníně jarmark byl* můžeme dohledat, kde se jarmarky konaly, ukázat si jarmarky na

fotografiích, vysvětlit neznámá slova (rubáš atd.), uspořádat o přestávce vlastní jarmark a na něm nacenit, prodávat a kupovat zboží.

Píseň si samozřejmě zazpíváme a můžeme si také zatancovat náležitý tanec.

Námi uvedené náměty mají sloužit převážně jako inspirace. Jako ukázky možných cest, kudy se učitelé mohou ubírat. Věříme, že každý najde pro sebe ten správný směr a výuka regionální vlastivědy se stane nedílnou součástí školních dní.

Závěr

Diplomová práce se věnuje problematice využívání regionální vlastivědy na 1. stupni základních škol a snaží se upozornit na důležitost tohoto tématu ve vyučování. Díky Rámcovému vzdělávacímu programu mají učitelé určitou volnost v zařazování učiva, které je prostředkem k naplňování a dosahování očekávaných výstupů. Tato volnost poskytuje učitelům téměř neomezené množství příležitostí, jak propojit vyučování s poznáváním regionu.

V teoretické části práce bylo představeno město Hodonína a možnosti jeho využití při výuce regionální vlastivědy. Byly vysvětleny základní pojmy týkající se regionální vlastivědy i její vymezení v RVP ZV. Představeny byly také způsoby komplexnějšího uchopení vyučování regionální vlastivědě jako je místně zakotvené učení nebo výuka založená na regionálním principu.

Empirická část práce zjišťovala, jakým způsobem využívají regionální vlastivědu učitelé 1. stupně základních škol ve městě Hodoníně. Výzkum lze chápat jako prvotní vhled do problematiky, na který by bylo vhodné navázat výzkumy dalšími. Ty by mohly být kvalitativního rázu a zaměřovat se vždy na určitou oblast detailněji. Výsledky výzkumu ukazují, že by učitelé měli zájem o výukový materiál týkající se města Hodonína. Z toho usuzujeme, že mají zájem se tomuto tématu ve výuce věnovat. Kladným zjištěním výzkumu byl fakt, že učitelé spolupracují s celou řadou institucí města Hodonína. V dalším výzkumu by bylo vhodné zjistit úroveň této spolupráce. I tak však množství vycházek a exkurzí jen u malého počtu učitelů překonává četnost 1-2 x do roka.

I na toto se snažila reagovat praktická část diplomové práce, která učitelům nabízí určitou inspiraci, jak by bylo možné vycházky zpracovat. Další náměty v této části reflektují odpovědi učitelů týkající se využívání mezipředmětových vztahů. Snaží se ukázat možnosti propojení regionální vlastivědy se vzdělávacím oborem Tělesná výchova nebo Informační a komunikační technologie, které byly nejméně využívanými obory. Praktická část také nabízí aktivitu inspirovanou manuálem pro učitele vycházející z projektu *Tady jsme doma-regionální folklor do škol*.

Doufáme, že práce bude užitečná pro další obdobně zaměřené výzkumy a inspiruje učitele k využívání regionální vlastivědy.

Seznam použité literatury a zdrojů

100 SVUM: 100. výročí založení Sdružení výtvarných umělců moravských: [Galerie výtvarného umění v Hodoníně 12. září - 25. listopad 2007: Záhorská galéria v Senici 6. december 2007 - 3. február 2008. Hodonín: Galerie výtvarného umění v Hodoníně ve spolupráci se Záhorskou galerií v Senici, [2007]. ISBN 978-80-85015-49-2.

BARTOŠ, Josef, SCHULZ, Jindřich a TRAPL, Miloš. *Regionální dějiny: pojetí, poslání, metodika.* Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0865-1.

BĚLINA, Pavel. *Největší Čech: 100 nejvýznamnějších osobností Čech, Moravy a Slezska.* Praha: Reader's Digest Výběr, 2005. ISBN 80-86880-09-5.

BLAHUŠEK, Jan. *Slovácký verbuňk: mistrovské dílo ústního a nemateriálního dědictví lidstva = The Slovácko verbuňk - dance of recruits : the masterpiece of oral and intangible heritage of humanity.* Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2006. ISBN 80-86156-80-x.

BORSOS, Eva, BORIĆ, Edita a PATOCSKAI, Mária. Be in: Teach Outdoors!. *Croatian Journal Educational / Hrvatski Casopis za Odgoj I Obrazovanje* [online]. 2018, 20(3), 843-866 [cit. 2019-10-04]. DOI: 10.15516/cje.v20i3.2978. ISSN 18485189.

BROUČEK, Stanislav a Richard JEŘÁBEK, ed. *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska.* Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky v Praze a Ústav evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Mladá fronta, 2007. ISBN 978-80-204-1450-2.

Cez.cz. Elektrárna Hodonín. Skupina ČEZ [online]. Copyright © 2020 ČEZ [cit.27.2.2020]. Dostupné z: <https://www.cez.cz/cs/o-cez/vyrobní-zdroje/uhelne-elektrarny-a-teplarny/uhelne-elektrarny-a-teplarny-cez-v-cr/elektrarna-hodonin-58184>.

CT24.ceskatelevize.cz. *Ochránci přírody zavlažují Hodonínskou Důbravu. Tisíce litrů vody tam čerpají pomocí starého elektrárenského potrubí.* [online]. Copyright © 1996 - 2020 [cit.10.2.2020]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/2848094-ochranci-prirody-zavlazuji-hodoninskou-dubravu-tisice-litru-vody-tam-cerpaji-pomoci>.

ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnotících metod.* Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3450-7.

ČINČERA, Jan a HOLEC, Jakub. Terénní výuka ve formálním vzdělávání. *Envigogika* [online]. 2016, **11**(2) [cit. 2019-10-09]. DOI: 10.14712/18023061.533. ISSN1802-3061.

Dostupné z: <https://www.envigogika.cuni.cz/index.php/Envigogika/article/view/533>.

DERINGER, S. Anthony. Mindful Place-Based Education: Mapping the Literature. *Journal of Experiential Education* [online]. 2017, **40**(4), 333-348 [cit. 2020-02-29]. DOI: 10.1177/1053825917716694. ISSN 10538259. doi: 10.5817/PdF.P210-CAPV-2012-83.

DOSTÁL, Vítězslav. *Spolupráce muzea a základní školy při poznávání regionu Olomouc*. 2016, 96 s. (153 566 znaků). Diplomové práce. Univerzita Palackého, Katedra primární pedagogiky. Vedoucí práce Alena Vavrdová. Dostupné z: <http://www.ped.muni.cz/capv2011/sbornikprispevku/vavrdova.pdf>.

Estav.cz. Cihelna Hodonín, spol. s., r., o. [online]. Copyright © TOPINFO S.R.O. 2014-2020 [cit.27.2.2020]. Dostupné z: <https://www.estav.cz/cihelna-hodonin>.

FRÝZOVÁ, Iva. Regionální princip ve výuce v praxi 1. stupně základní školy. Komenský, Brno: Masarykova univerzita, 2018, roč. 142/2018, č. 04, s. 35-42. ISSN 0323-0449.

FUTÁK, Peter, Miroslav PLAČEK a Marek VAŘEKA, ed. *Středověká města na Moravě a v sousedních zemích*. V Ostravě: Repronis, 2009. ISBN 978-80-7329-222-5.

HEJNOVÁ, E. *Integrovaná výuka přírodovědných předmětů na základních školách v českých zemích – minulost a současnost*. [online]. [cit. 2019-09-17]. Dostupné z: www.scied.cz/index.php/scied/article/viewFile/24/23.

Higgins, P., Nicol, R. and Ross, H. (2006). Teachers' approaches and attitudes to engaging with the natural heritage through the curriculum. Scottish Natural Heritage Commissioned Report No. 161 (ROAME No. F04AB04).

HLAVINKA, Karel a Jan NOHÁČ. *Vlastivěda Moravská. II. Místopis. Hodonský okres*. Brno: Musejní spolek, 1926.

Hodonin.ic.cz. Hodonín nostalgický. [online]. [cit.10.2.2020]. Dostupné z: <http://www.hodonin.ic.cz/Ulice-Image-html/Radnice/Radnice.html>.

Hodonin.ic.cz. Hodonín nostalgický. [online]. [cit.10.2.2020]. Dostupné z: <http://www.hodonin.ic.cz/ZiliVHodonine/ZiliVHodonine.html>.

Hodoninsky.denik.cz. Na zimní stadion v Hodoníně přispěli i díky kinu. Nyní slaví šedesátiny. [online]. Copyright © VLTAVA LABE MEDIA a.s., 2005 - 2020 [cit.10.2.2020]. Dostupné z:https://hodoninsky.denik.cz/zpravy_region/na-zimni-stadion-v-hodonine-lide-prispeli-i-diky-kinu-nyni-slavi-sedesatiny-20180526.html.

HORÁK, František. *Didaktika základní a střední školy*. Vyd. 2. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990.

HOUSOVÁ, Barbora. *Regionální vlastivěda a její využití ve švédské a české primární škole*. 2015, 73 s. (105 143 znaků). Diplomové práce. Univerzita Palackého, Katedra primární pedagogiky. Vedoucí práce Alena Vavrdová.

HURT, Rudolf. *Kyjevsko*. Brno: Musejní spolek, 1970. Vlastivěda moravská.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.

CHROMÝ, P. (2003): Formování regionální identity: nezbytná součást geografických výzkumů? In: Jančák, V., Chromý, P., Marada, M. (eds): *Geografie na cestách poznání*. UK v Praze, PřF, KSGRR, Praha, s. 163–178. ISBN 80-86561-10-0, 2003.

Jihomoravský kraj: města a obce Jihomoravského kraje: tradice, historie, památky, turistika, současnost. Rožnov pod Radhoštěm: PROXIMA Bohemia – Jan Doleček, 2006. ISBN 978-80-260-5904-2.

Krajová kuchařka z regionů Moravy: Břeclavsko, Hodonínsko, Strážnicko, Vyškovsko. Břeclav: Pro MAS Dolní Morava, MAS Strážnicko a MAS Společná cesta vydalo občanské sdružení Malovaný kraj, 2011. ISBN 978-80-904956-1-6.

KRAUS, Jiří. *Nový akademický slovník cizích slov A-Ž*. Praha: Academia, 2005. ISBN 978-80-200-1351-4.

KRUŽÍK, Jan. *Lidové zvyky a slavnosti na Podluží*. Břeclav, 1982.

KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri, 2011. ISBN 80-85983-12-5.

KUČERA, Antonín. *Hodonín nostalgický...* Hodonín: město Hodonín, 2014. ISBN 978-80-260-7367-3.

KUDLIČKOVÁ, Lenka. *Rozvíjení mezipředmětových vztahů prostřednictvím pracovních činností na 1. stupni ZŠ*. 2018, 94 s. (127 422 znaků). Diplomové práce. Univerzita Palackého, Katedra technické a informační výchovy. Vedoucí práce Pavlína Částková.

Lesycr.cz. Lesnické hospodaření v podmínkách NPP Hodonínská Důbrava. [online]. Copyright © 2020 [cit.10.2.2020]. Dostupné z: <https://lesycr.cz/casopis-clanek/lesnicke-hospodareni-v-podminkach-npp-hodoninska-dubrava/>.

MAŇÁK, Josef. *Nárys didaktiky*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003, 104 s. ISBN 8021031239.

MANNION, G., FENWICK, A. a LYNCH, J. Place-responsive pedagogy: learning from teachers' experiences of excursions in nature. *ENVIRONMENTAL EDUCATION RESEARCH* [online]. 2013, **19**(6), 792-809 [cit. 2019-10-09]. DOI: 10.1080/13504622.2012.749980. ISSN 13504622.

MAREK, Ivan, Zuzana NEŠPOROVÁ, Sára NEŠPOROVÁ a Zdeněk ŠMÝD. *Hodonín*. Hodonín: Město Hodonín, 2017. ISBN 978-80-906169-1-2.

MATUSZKOVÁ, Jitka. *Kroje na Podluží a Hodonínsku: Místní akční skupina Dolní Morava*. Břeclav: Pro Místní akční skupinu Dolní Morava, z.s., vydal Malovaný kraj, občanské sdružení, 2015. ISBN 978-80-87954-03-4.

Městská knihovna Blansko | Oficiální stránky [online]. Copyright © [cit.10.2.2020]. Dostupné z: <https://www.knihovnablansko.cz/wp-content/uploads/2016/01/GENEALOGIE-II.-%E2%86%92-Latinsko-%C4%8Desk%C3%BD-genealogick%C3%BD-slovn%C3%ADk.pdf>.

Mistopisy.cz. Počet obyvatel Hodonín. Místopisný průvodce po České republice - přehledný seznam obcí České republiky [online]. [cit.10.2.2020] Dostupné z: <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/7244/hodonin/pocet-obyvatel/>.

NELEŠOVSKÁ, Alena a SPÁČILOVÁ, Hana. *Didaktika primární školy*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. ISBN 80-244-1236-5.

Ochranaprirody.cz. Národní přírodní památka Hodonínská Důbrava. AOPK ČR [online]. Copyright © 2020 [cit.10.2.2020]. Dostupné z: <http://www.ochranaprirody.cz/lokality/?idmzchu=14276>.

PETTY, Geoffrey. *Moderní vyučování*. Přeložil Štěpán KOVAŘÍK. Praha: Portál, 1996, 380 s. ISBN 8071780707.

PLAČEK, Miroslav a kol.. *Hodonín: dějiny města do roku 1948*. Hodonín: Město Hodonín, 2008. ISBN 978-80-254-2100-0.

PLAČEK, Miroslav. *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*. Praha: Libri, 2001. ISBN 80-7277-046-2.

PODROUŽEK, Ladislav. *Úvod do didaktiky prvouky a přírodovědy pro primární školu*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. ISBN 80-86473-45-7.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2017. 165 s. [cit. 2019-09-17]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2017_cerven.pdf.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.

RYNDOVÁ, Magdaléna. *Spolupráce muzea a školy při poznávání regionu Slovácko*. 2018, 80 s. Diplomové práce. Univerzita Palackého, Katedra primární pedagogiky. Vedoucí práce Alena Vavrdová.

SAMEK, Bohumil. *Umělecké památky Moravy a Slezska*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0474-2.

Savencia-fd.cz [online]. [cit.27.2.2020]. Dostupné z: <http://savencia-fd.cz/>.

SCHAUEROVÁ, Alena a Magdalena MAŇÁKOVÁ. *Regionální folklor do škol. Manuál pro učitele II*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2019. ISBN 978-80-88107-32-3.

SLABIHOUDKOVÁ, Sylva. *Regionální vlastivěda a její využití v učivu primární školy*. Olomouc: Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 2014. 174 s. Disertační práce.

Slovácko: společenskovední sborník pro moravsko-slovenské pomezí. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum, 2016. ISBN 978-80-87671-31-3.

Slovník cizích slov. 2. dopl. vyd. Praha: Encyklopedický dům, 1996. ISBN 80-90-1647-8-1.

SÝKOROVÁ, Hana, ed. *Tomáš Garrigue Masaryk a rodina: průvodce výstavou: výstava Masarykova muzea v Hodoníně : 4. března - 21. května 2010*. V Hodoníně: Masarykovo muzeum v Hodoníně, 2010. ISBN 978-80-87375-02-0.

ŠOUPAL, Ruda. *T. G. Masaryk a jeho rodný kraj. Díl III.* Hodonín, 1933.

Vag-group.com [online]. Copyright © VAG GmbH [cit.27.2.2020]. Dostupné z: <https://www.vag-group.com/cz-cs/>.

VACHEK, M., AMBROZEK, L., KUČERA, Z. *Příroda okresu Hodonín.* Hodonín: Okresní úřad Hodonín – referát životního prostředí, 1997.

VAVRDOVÁ, A. (2011). Muzeum a škola – výsledky výzkumného šetření k problematice jejich komunikace a spolupráce. In T. Janík, P. Knecht, & S. Šebestová (Eds.), *Smíšený design v pedagogickém výzkumu: Sborník příspěvků z 19. výroční konference České asociace pedagogického výzkumu* (s. 467–473). Brno: Masarykova univerzita.

VAVRDOVÁ, Alena. *Didaktika vlastivědy.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. ISBN 978-80-244-2263-3.

VAVRDOVÁ, Alena. *Kapitoly z didaktiky vlastivědy.* Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0767-1.

VEČERKOVÁ, Eva. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře.* V Praze: Vyšehrad, 2015. Kulturní historie. ISBN 978-80-7429-627-7.

VONDRUŠKOVÁ, Alena. *Český lidový a církevní rok.* Brno: MOBA, 2015. ISBN 978-80-243-6761-3.

ZOUHAROVÁ, Dáša a kol.. *Regionální učebnice: metodika tvorby regionální učebnice jako výchovně-vzdělávacího prostředku regionální výuky.* Brno: Lipka - školské zařízení pro environmentální vzdělávání, 2012. ISBN 978-80-87604-13-7.

ŽIDLICKÝ, Vladimír. *Lidé, kroje, tradice: Bavorsy, Břeclav, Stará Břeclav ... Valtice.* Brno: David Židlický/Atelier Zidlicky, c2013. ISBN 978-80-905-608-0-2.

Seznam zkratk

NÚLK – Národní ústav lidové kultury

RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

SVUM – Sdružení výtvarných umělců moravských

ŠVP – Školní vzdělávací program

ZŠ – základní škola

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník pro učitele

Příloha č. 2: Orientační běh

Přílohy č. 3-7: Žáci jako průvodci po známých i zapomenutých koutech Hodonína

Přílohy č. 8-10: O regionu s lidovou písní

Příloha č. 1

Vážené paní učitelky, vážení páni učitelé,

jmenuji se Linda Janošková a jsem studentkou oboru Učitelství pro 1. stupeň základních škol a speciální pedagogika na PdF UP v Olomouci. Součástí mé diplomové práce je výzkum, ve kterém se zaměřuji na výuku regionální vlastivědy ve městě Hodoníně z pohledu Vás, učitelů. Budu ráda, když mnou přikládaný dotazník vyplníte. Celý dotazník je anonymní. Pokud byste měli jakékoliv dotazy, nebo budete mít zájem o výsledky výzkumu, můžete mě kontaktovat na emailovou adresu: jalinda@email.cz

1. Pocházíte z Hodonína či blízkého okolí?

Ano

Ne

2. Jak dlouhá je vaše pedagogická praxe?

Méně než 5 let

6-15 let

16-20 let

21-30let

31 let a více

3. Uplatňujete při výuce regionální princip? *(Příklad: učíte české dějiny v kontextu událostí, které probíhaly v danou dobu ve městě Hodoníně. Při nácviu orientace v mapě využíváte mapu Hodonína, apod.)*

Ano

Ne *(pokračujte na otázku č. 5)*

4. Uvedte, prosím, konkrétní příklad využití regionálního principu.

5. Vyberte, které z uvedených organizační forem výuky využíváte v předmětu vlastivěda. (můžete označit více možností).

- Vyučovací hodina základního typu
- Vycházka
- Exkurze
- Beseda

6. Napište, kterou z výše uvedených forem využíváte nejčastěji při výuce o městě Hodonín:

7. Kolikrát do roka využíváte organizační formy vycházky či exkurze ve městě Hodoníně?

- Nevyužívám vůbec
- 1x ročně
- 2x ročně
- 3x ročně
- 4x a vícekrát do roka

8. Vyberte, ve kterých vzdělávacích oborech se dále věnujete městu Hodonínu (můžete označit více možností).

- Český jazyk a literatura
- Matematika a její aplikace
- Informační a komunikační technologie
- Hudební výchova
- Výtvarná výchova
- Tělesná výchova
- Člověk a svět práce
- Cizí jazyk
- Člověk a jeho svět – Přírodověda
- V žádném z nich

9. Spolupracujete s některými institucemi (muzea, informační centrum,...) ve městě Hodoníně?
Pokud ano, uveďte s kterými.

10. Vyberte, čemu se ve spojitosti s městem Hodonínem ve výuce věnujete (*můžete označit více možností*).

- Historie města
- Geografická poloha
- Průmysl a zemědělství
- Kulturní památky
- Významné osobnosti a rodáci města
- Příroda a okolní krajina
- Lidové tradice a zvyky
- Jiné (uveďte):

11. Znáte projekt *Tady jsme doma – regionální folklor do škol*?

- Ano
- Ne

12. Připravujete si vlastní výukový materiál pro učivo o městě Hodoníně a okolí?

- Ano
- Ne

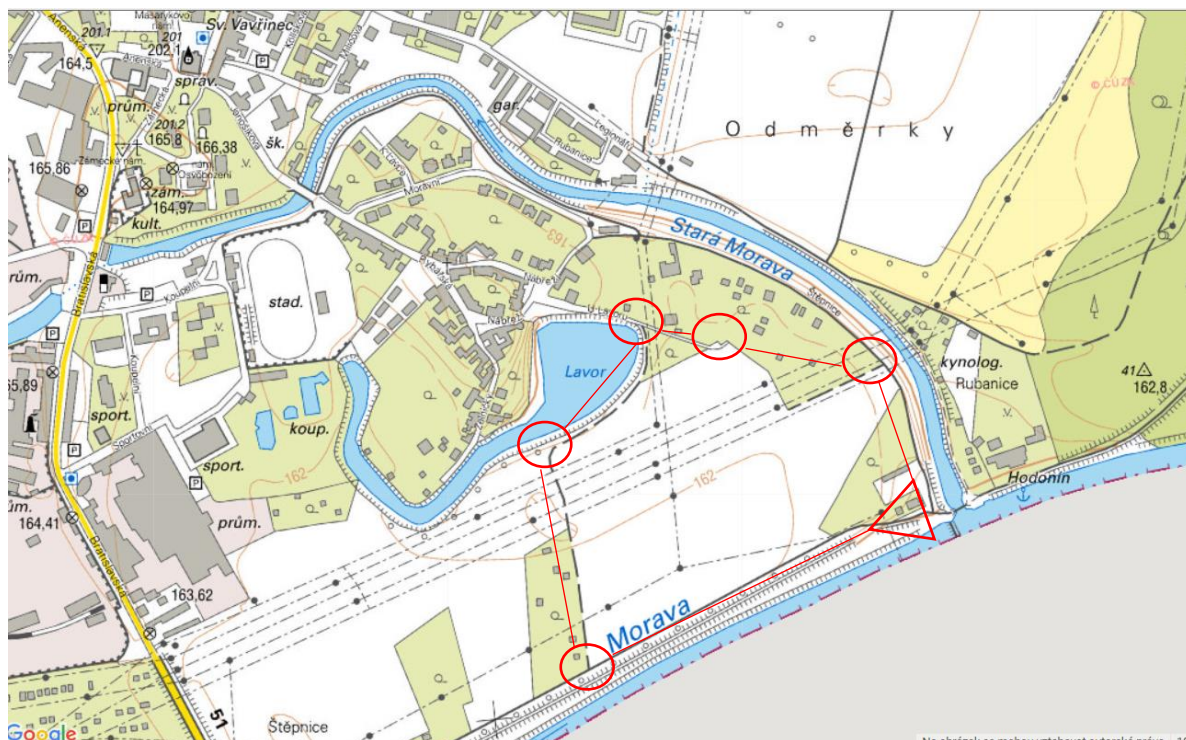
13. Uvítali byste vytvořený výukový materiál (pracovní listy, regionální učebnici) o městě Hodoníně?

- Ano
- Ne

Orientační běh

start:

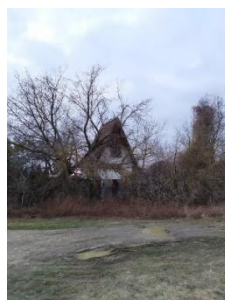
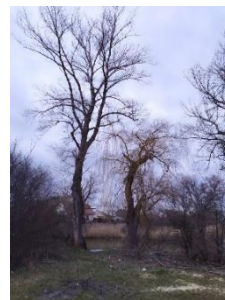
cíl:

Legenda:

	kontrola, startovní bod		elektrické vedení, plot
	silnička, vozová cesta		budova, soukromý pozemek
	cesta, pěšina		jezero (rybník), řeka, brod
			potok, meliorační příkop, lávka

Přiřaď fotografie ke kontrolám:

Pracovní list – jak vypadal Hodonín dříve a jak vypadá dnes

Budova české vyšší reálky na rohu ulic Měšťanská a Horní valy.

Jak vypadá místo dnes (místo pro fotografii, obrázek):

Co jsem si o místě dohledal(a):

Příloha č. 4

Pracovní list – jak vypadal Hodonín dříve a jak vypadá dnes

Budova na adrese Masarykovo náměstí 1.

Jak vypadá místo dnes (místo pro fotografii, obrázek):

Co jsem si o místě dohledal(a):

Příloha č. 5

Pracovní list – jak vypadal Hodonín dříve a jak vypadá dnes

Židovská synagoga. Hledej u adresy náměstí Osvobození.

Jak vypadá místo dnes (místo pro fotografii, obrázek):

Co jsem si o místě dohledal(a):

Příloha č. 6

Pracovní list – jak vypadal Hodonín dříve a jak vypadá dnes

Budova na ulici Dobrovolského 6.

Jak vypadá místo dnes (místo pro fotografii, obrázek):

Co jsem si o místě dohledal(a):

Příloha č. 7

Pracovní list – jak vypadal Hodonín dříve a jak vypadá dnes

Budova na adrese Národní třída 36.

Jak vypadá místo dnes (místo pro fotografii, obrázek):

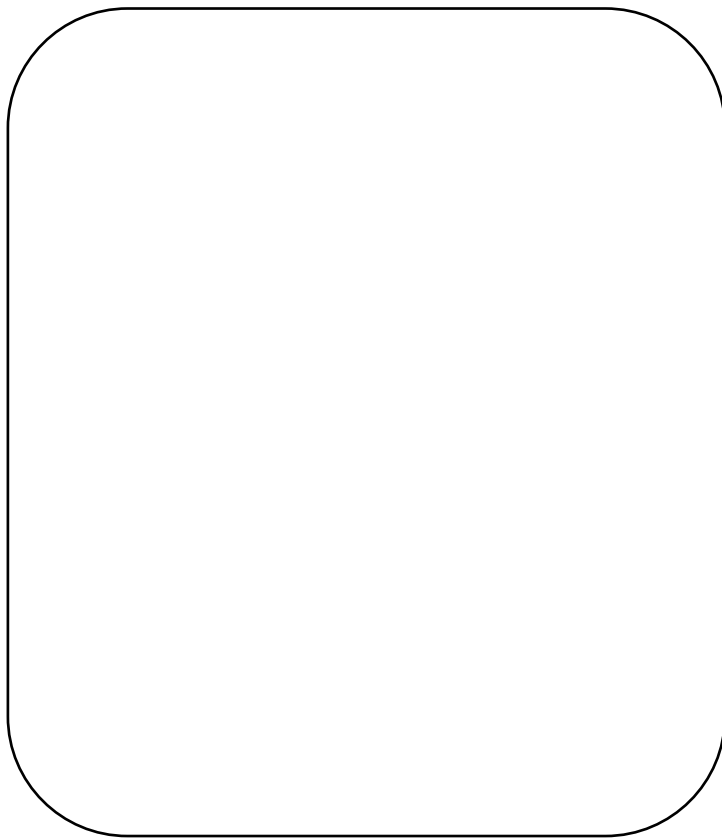
Co jsem si o místě dohledal(a):

V Hodoníně jarmark byl – vrtěná

V Hodoníně jarmark b_l,
já sem na něm také b_l,
[: ej byla na něm má m_lá,
prodávala rozmarýn. :]

Zavrt' sa mně cérečko,
jak to plužné kolečko,
[: ej zavrt' sa mně eště raz,
jak široký rubáš máš. :]

Široký je široký,
šila sem ho tri roky,
[: ej široký je vel_ce,
šila sem ho k muz_ce. :]

Verš, který mě zaujal	Můj komentář

A v tem městě Hodoníně – verbuňk

A v tem městě Hodoníně kasárna malovaná
a v ní byla má hlavěnka velice šturmovaná
/: Ona byla šturmovaná od samého generála
už to jinak nemože být já vojáčkem mosím byt :/

Když mňa na radní dům vedli, moje vlásky strihali
tenkrát pro mňa rodičové prežalostně plakali.
/: Proč pláčete naríkáte, šak vy mně nepomožete,
už to jinak nemože být, já vojáčkem mosím byt :/

Verš, který mě zaujal	Můj komentář

Příloha č. 10

Zahraj ty mně, zahraj, hodoňská muziko – skočná

Zahraj ty mně, zahraj, hodoňská muziko.

Zahraj ty mně, zahraj, hodoňská muziko.

Ej, ať je to počuť, velice daleko.

Ej, ať je to počuť, velice daleko.

Zahraj ty mně, zahraj, přes půl Hodonína.

Zahraj ty mně, zahraj, přes půl Hodonína.

Ej, ať to počuje moja Kateřina.

Ej, ať to počuje moja Kateřina.

Verš, který mě zaujal	Můj komentář

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Linda Janošková
Katedra nebo ústav:	Katedra primární a preprimární pedagogiky
Vedoucí práce:	Mgr. Alena Vavrdová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2020

Název práce:	Regionální vlastivěda a její využití v primární škole-Hodonín
Název v angličtině:	The Application of Regional History and Geography in Primary Education-Hodonín
Anotace práce:	<p>Diplomová práce je určena učitelům 1. stupně ZŠ ve městě Hodoníně.</p> <p>Teoretická část seznamuje čtenáře s pojmy týkajícími se regionální vlastivědy, vymezuje téma regionu v RVP ZV a nabízí způsoby výuky a organizační formy výuky, kterých lze využít.</p> <p>Empirická část práce přináší výsledky dotazníku pro učitele, který se týká využívání regionální vlastivědy ve výuce.</p> <p>Praktická část nabízí několik nápadů, jak lze učivo o městě Hodoníně ve výuce zpracovat.</p>
Klíčová slova:	Region, Hodonín, místně zakotvené učení, regionální princip, RVP ZV, 1. stupeň ZŠ

Anotace v angličtině:	<p>This master's thesis is intended for teachers in primary schools in Hodonín.</p> <p>The theoretical part introduces basic terms related to regional history and geography, it defines the topic of region in the Framework Educational Programme for Basic Education and offers teaching methods and organisational forms, which can be used in practise.</p> <p>The empirical part presents the results of a questionnaire for teachers regarding the application of regional history and geography in education.</p> <p>The practical part provides several ideas how to prepare the subject matter Hodonín for education.</p>
Klíčová slova v angličtině:	Region, Hodonín, place-based education, regional principle, the Educational Programme for Basic Education, primary school
Přílohy vázané v práci:	<p>Příloha č. 1: Dotazník pro učitele</p> <p>Příloha č. 2: Orientační běh</p> <p>Přílohy č. 3-7: Žáci jako průvodci po známých i zapomenutých koutech Hodonína</p> <p>Přílohy č. 8-10: O regionu s lidovou písni</p>
Rozsah práce:	85 stran
Jazyk práce:	Český jazyk